Strategia Rozwoju Subregionu Zachodniego na lata 2014-2020

Opracowano przy wykorzystaniu materiałów z gmin i powiatów Subregionu Zachodniego, wyników warsztatów oraz konsultacji z podmiotami z Subregionu.

Związek Gmin i Powiatów
Subregionu Zachodniego
Województwa Śląskiego
z siedzibą w Rybniku

2015-03-04

Spis treści

1. Wprowadzenie 3
2. Główne czynniki i procesy decydujące o rozwoju Subregionu Zachodniego 6
   2.1. Generalne uwarunkowania rozwoju Subregionu Zachodniego 6
   2.2. Główne typy obszarów w Subregionie Zachodnim w oparciu o „Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego do roku 2020” 12
3. Priorytety strategiczne Subregionu Zachodniego 22
4. Cele rozwoju Subregionu Zachodniego 36
5. Analiza SWOT dla celów rozwoju Subregionu Zachodniego 38
6. Kierunki działań 44
7. Inteligentne specjalizacje gospodarcze Subregionu Zachodniego – kierunki rozwoju i wsparcia 51
8. Wdrażanie strategii 55
   8.1. Partnerski system wdrażania strategii 56
   8.2. System wdrażania strategii 58
   8.3. System monitoringu strategii 60
9. Finansowanie strategii 65
10. Strategia Rozwoju Subregionu Zachodniego w relacji do Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego ”Śląskie 2020+” 66

Załącznik: Lista osób zaangażowanych w opracowanie Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego .. 68
Wykaz schematów, tabel, map i wykresów 69

Synteza dokumentu oraz nadzór metodologiczny: dr Krzysztof Wrana, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach – Katedra Badań Strategicznych i Regionalnych, k.wrana@kreatywnyslask.pl

1. Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Subregionu Zachodniego jest dokumentem opracowanym przy uwzględnieniu następujących założeń:

- strategia powinna prowadzić do wspierania rozwoju jednostek terytorialnych tworzących Subregion, w szczególności otwierać nowe możliwości działania dzięki współpracy w ramach Subregionu oraz wspólnemu wykorzystywaniu posiadanych zasobów;
- treść strategii wyznaczają uzgodnienia między gminami i powiatami Subregionu dotyczące wspólnych interesów jednostek terytorialnych Subregionu oraz wspólnych kierunków i typów projektów realizowanych w oparciu o środki większej liczby jednostek; założenie to zmierza do pokonywania deficytów budżetowych i realizacji większych projektów: łączących różne potencjały i umożliwiających uzyskiwanie rezultatów o większej skali;
- strategia zawiera zagadnienia istotne z punktu widzenia subregionalnego, to jest kwestie łączące pewną grupę jednostek terytorialnych Subregionu; nie jest więc strategia prostym zbiorem lokalnych zamierzeń, lecz stanowi wyraz woli wspólnego działania we wskazanych polach rozwoju;
- nakreślone w strategii partnerstwo jednostek terytorialnych Subregionu służy wzmacnianiu ich pozycji w województwie oraz sprzyja skuteczniejszemu prezentowaniu własnych interesów w gremiach regionalnych i ponadregionalnych;
- strategia ustala priorytety, które są wskazówką dla wspólnego pozyskiwania środków zewnętrznych w perspektywie programowania 2014-2020;
- realizacja strategii sprzyjać winna kreowaniu silnego, zwartego i dobrze kojarzącego się wizerunku Subregionu Zachodniego, a poprzez to wspomagać tworzenie wizerunku poszczególnych jednostek terytorialnych, w szczególności wśród potencjalnych mieszkańców, inwestorów oraz osób odwiedzających;
- wśród ważnych rozstrzygnięć strategii jest określenie specjalizacji gospodarczych Subregionu; są to specjalizacje oparte na najsilniejszych i najbardziej charakterystycznych potencjałach Subregionu, posiadające obiecujące perspektywy rozwojowe, umożliwiające wspólne tworzenie oferty rynkowej przez podmioty gospodarcze z różnych gmin Subregionu;
- strategia wpisuje Subregion Zachodni w system planowania strategicznego w regionie; opracowanie strategii nastąpiło w nawiązaniu do aktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego oraz Regionalnego Programu Operacyjnego województwa; kierunki wyznaczone w strategii korespondują z przedsięwzięciami zaplanowanymi w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych w Subregionie Zachodnim;
- w pracach nad strategią przyjęto horyzont zgodny z opracowaniami strategicznymi powstającymi w województwie śląskim, to jest rok 2020, zaś w przypadku wizji rozwoju Subregionu wykraczający poza ten horyzont, czyli „2020+" (analogicznie do Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+);
- strategia obejmuje szeroki zakres problematyki rozwoju Subregionu; w strategii przyjęto zasady rozwoju zrównoważonego i zintegrowanego, czyli zmierzającego do synergicznego rozwoju sfery gospodarczej, społecznej, przyrodniczej i przestrzennej; stąd też, zakłada się, że realizacja strategii odbywać się winna w oparciu o partnerstwo podmiotów reprezentujących różne sektory z wiodącą rolą sektora samorządowego; zadaniem samorządów jest

inicjowanie kluczowych (innowacyjnych) procesów rozwoju oraz tworzenie systemu wspierającego mechanizmy partycypacji w tych procesach, szerokiej grupy podmiotów;

- strategia jest oparta na analizie uwarunkowań wewnętrznych (lokalnych i subregionalnych) oraz zewnętrznych (wojewódzkich, krajowych i europejskich); podstawowe znaczenie przypisano uwarunkowaniom wewnętrznym, to jest aspiracjom jednostek terytorialnych Subregionu; warunki zewnętrzne zostały potraktowane przede wszystkim, jako determinanty określające możliwości realizacji zamierzeń (szczególnie w aspekcie finansowania rozwoju ze źródeł unijnych).

Schemat 1. Wyznaczniki Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego.

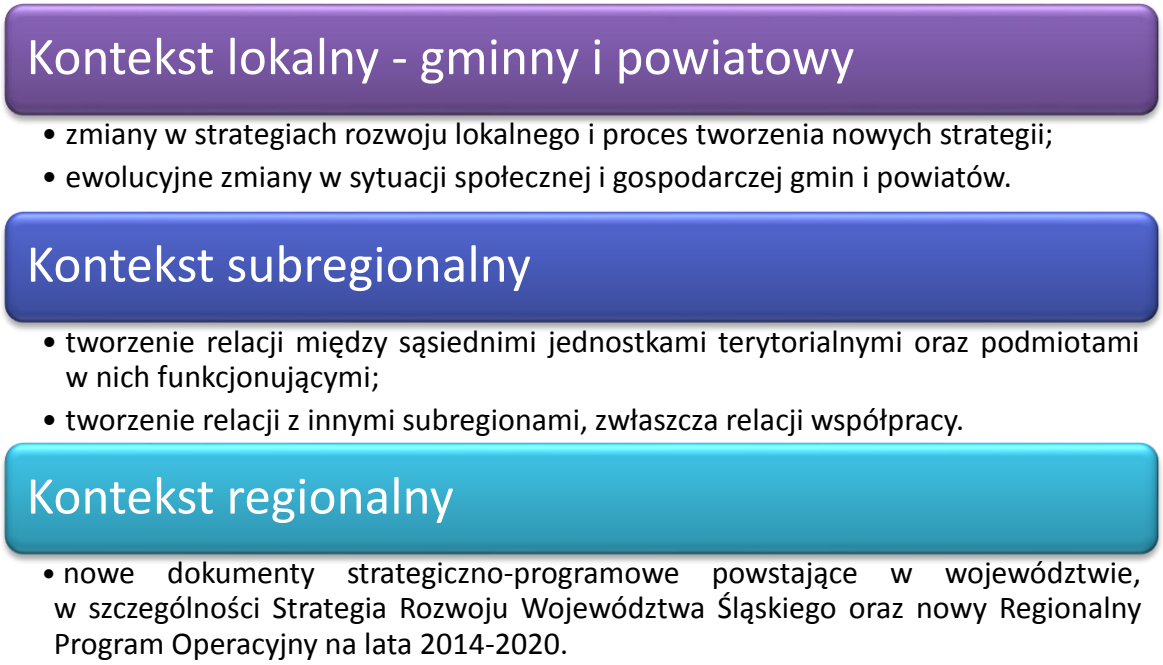

Strategia Rozwoju Subregionu Zachodniego jest koncepcją o wielokierunkowych możliwościach wykorzystania. Należą do nich:

- uzasadnienie przedsięwzięć w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych w Subregionie Zachodnim;
- oparcie promocji Subregionu na spójnym przekazie informacyjnym oraz charakterystycznych cechach i aktywnościach tworzących wyrazisty wizerunek Subregionu i jego jednostek terytorialnych;
- wzmocnienie współpracy w ramach Subregionu, a w dalszej perspektywie rozwijanie współpracy z innymi subregionami oraz innymi obszarami, w tym wykorzystywanie położenia przygranicznego;
- rozszerzenie możliwości realizacji polityki lokalnej przez gminy i powiaty Subregionu dzięki rozwijaniu relacji współpracy w dziedzinach wyznaczonych w strategii.

Schemat 2. Zakładany sposób wykorzystywania Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego.

Strategia została opracowana przy wykorzystaniu różnych źródeł informacji. Budowę strategii oparto zarówno na źródłach ilościowych (statystycznych), jak i jakościowych pozyskanych w drodze analizy regionalnych i lokalnych dokumentów strategicznych, a także bezpośrednich konsultacji z reprezentantami samorządów lokalnych Subregionu. Strategia była wykonywana metodą partnersko-ekspercką, a jej treść i forma są wynikiem uzgodnień dokonywanych w kolejnych etapach prac z gminami i powiatami Subregionu.

Schemat 3. Źródła informacji dla opracowania Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego.

2. Główne czynniki i procesy decydujące o rozwoju Subregionu Zachodniego

Strategiczny rozwój Subregionu Zachodniego jest warunkowany przez różnorodne stany i procesy, z których część ma, lub może mieć charakter pozytywny, inne zaś muszą zostać ocenione negatywnie. Sporządzone w tej części zestawienie oraz dokonana ocena stanowią punkt wyjścia dla wypracowania fundamentów strategii; ostatecznie, o wadze i znaczeniu konkretnych uwarunkowań i procesów decydują przyjęte cele strategiczne oraz cele operacyjne. W poniższej tabeli przedstawiono czynniki i procesy kształtujące rozwój Subregionu wraz z prognozą ich wpływu (konsekwencjami) na przyszły rozwój obszaru. Zawarte w tabeli czynniki i procesy zostały wyselekcjonowane spośród kompletnej grupy czynników zidentyfikowanych w trakcie opracowywania strategii.

2.1. Generalne uwarunkowania rozwoju Subregionu Zachodniego

Tabela 1. Uwarunkowania rozwoju Subregionu Zachodniego.

Grupa uwarunkowań	Uwarunkowania	Konsekwencje uwarunkowań
Uwarunkowania przyrodnicze	▪ wysoki poziom bioróżnorodności; ▪ znaczny udział terenów zielonych, w tym duże, zwarte kompleksy leśne; ▪ unikatowe przyrodniczo obszary o bardzo wysokiej wartości, w tym ekosystemy związane z rzeką Odrą i jej meandrami oraz rzeką Olzą; ▪ teren zagrożony powodziami wymagający rozwiniętego systemu ochrony przeciwpowodziowej.	▪ dobre środowiskowe warunki sprzyjające zatrzymywaniu i przyciąganiu mieszkańców; ▪ korzystne warunki dla rozwoju funkcji czasu wolnego, w tym dla mieszkańców pobliskich aglomeracji; ▪ dobry potencjał dla rozwoju niektórych typów turystyki, w tym szczególnie turystyki weekendowej, turystyki edukacyjnej, turystyki dla osób aktywnych (np. turystyka rowerowa, turystyka na akwenach, turystyka ornitologiczna); ▪ możliwości wykorzystywania atutów przyrodniczych dla budowania wizerunku subregionu (zerwanie ze stereotypowym wizerunkiem „czarnego Śląska”); ▪ ograniczenia w realizacji niektórych funkcji na terenach o wysokiej wartości przyrodniczej; ▪ konieczność wspólnej ochrony kluczowych ekosystemów subregionu – w ramach subregionu oraz w partnerstwie z podmiotami w otoczeniu; ▪ rewitalizacja „Zielonych Płuc Śląska” na terenie „Cysterskich Kompozycji Krajobrazowych Rud Wielkich”; ▪ konieczność współpracy gmin subregionu przy realizacji zadań związanych z zarządzaniem antykryzysowym, zwłaszcza w dolinie górnej Odry.

Uwarunkowania kształtujące sytuację ekologiczną	▪ niska jakość powietrza wynikająca z nierozwiązanego problemu niskiej emisji; ▪ wysoka gęstość sieci osadniczej oraz silnie rozwinięte funkcje gospodarcze, w tym gospodarki tradycyjnej stanowiące obciążenie środowiska przyrodniczego; ▪ zanieczyszczenia transgraniczne wpływające, na jakość powietrza; ▪ znaczne przekształcenia charakteru terenów sąsiadujących z realizowanymi w ostatnich latach inwestycjami transportowymi (wymagające nowego zagospodarowania korytarze wzdłuż autostrad); ▪ głęboka eksploatacja kruszyw z depresyjnym oddziaływaniem na obszary leśne; ▪ transformacja gospodarki subregionu powodująca powstanie terenów poprzemysłowych o niskiej atrakcyjności dla inwestorów; ▪ tendencje do rozpraszania się sieci osadniczej (suburbanizacja, Urban sprawl).	▪ wzmocnienie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz ich odpowiedzialności za stan środowiska; ▪ konieczność podjęcia działań umożliwiających wdrożenie rozwiązań ograniczających zanieczyszczenia powietrza – bez względu na ich źródło, w tym działań o charakterze technologicznym, ekonomicznym i prawnym, oraz bazujących na odnawialnych źródłach energii; ▪ dalszy rozwój infrastruktury komunalnej (w tym dotyczącej gospodarki odpadami oraz gospodarki wodno – ściekowej) umożliwiającej ograniczenie antropopresji na środowisko przyrodnicze; ▪ wykorzystywanie planistycznych i infrastrukturalnych narzędzi służących zagospodarowaniu korytarzy wzdłuż autostrad; ▪ konieczność podejmowania działań rekultywacyjnych i rewitalizacyjnych na terenach poprzemysłowych; ▪ wdrażanie narzędzi umożliwiających rozwijanie funkcji mieszkaniowych i gospodarczych zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego.

Uwarunkowania przestrzenne	▪ przygraniczne położenie Subregionu, sąsiedztwo aglomeracji Ostrawsko-Karwińskiej, kluczowa pozycja Subregionu Zachodniego w integrowaniu Aglomeracji Górnośląskiej z aglomeracją Ostrawsko-Karwińską (widoczna w kierunkach integracji polskiej przestrzeni określonych w KPZK 2030); ▪ przynależność do tzw. dunajskiego obszaru integracji europejskiej (KPZK, ESPON) – kontynentalny kontekst rozwoju i współpracy; ▪ sąsiedztwo Aglomeracji Górnośląskiej (największego skupiska ludności i podmiotów gospodarczych w Polsce) oraz dokonujące się procesy integracji między Subregionem Zachodnim a Aglomeracją Górnośląską – szczególnie w zakresie rynku pracy, rynku edukacyjnego, szeroko rozumianego rynku usług wyższego rzędu; ▪ wymagająca poprawy, jakość przestrzeni publicznych znacznej części gmin Subregionu – przestrzenie publiczne zadbane, lecz słabo wykształcone centra usługowe oraz niski poziom różnego rodzaju aktywności decydujących o atrakcyjności centrów gmin lub dzielnic.	▪ możliwość rozwijania funkcji komplementarnych względem sąsiadujących aglomeracji, w tym: – funkcji gospodarczych związanych z podwykonawstwem – specjalizacja w ramach regionalnych sieci współpracy; – funkcji mieszkaniowych – tereny rezydencjalne z dogodną dostępnością do rynku pracy oraz różnego rodzaju usług w aglomeracjach; – funkcji czasu wolnego, zwłaszcza bazujących na potencjale przyrodniczym i wartościach kulturowych; ▪ konieczność rozwoju połączeń komunikacyjnych z Metropolią Górnośląską oraz sąsiednimi aglomeracjami, jako warunek: – podnoszenia jakości życia mieszkańców subregionu (łatwa, codzienna dostępność do usług wyższego rzędu o wysokim poziomie); – powstrzymywania procesu trwałej migracji (zatrzymywanie w subregionie mieszkańców poprzez dobrą jakość życia w miejscu zamieszkania oraz dostępność do udogodnień w aglomeracjach); – rozwoju gospodarczego (powiązania z rynkiem aglomeracji); ▪ konieczność rewitalizacji centralnych przestrzeni publicznych, w tym poprawa ich estetyki, wzbogacanie o zieleń oraz obiekty i urządzenia o wysokiej jakości architektonicznej, a także ożywienie społeczno-kulturalne tych przestrzeni; ▪ konieczność współpracy z partnerami w Republice Czeskiej przy realizacji zadań związanych z zarządzaniem antykryzysowym w dolinie górnej Odry.

Powiązania komunikacyjne	▪ dogodne położenie na międzynarodowych szlakach komunikacji drogowej, zarówno w układzie północ-południe, jak też w układzie wschód-zachód (bliskość węzła autostrad A1 i A4); ▪ wewnętrzny układ komunikacyjny włączony w układ powiązań krajowych i międzynarodowych; ▪ brak obwodnic miast na głównych trasach komunikacyjnych (Drogi Krajowe i Wojewódzkie) - istnienie "wąskich gardeł" na kluczowych odcinkach dróg; ▪ stopniowa dezintegracja systemu transportu zbiorowego w układzie wewnętrznym (szczególnie dotyczy to komunikacji autobusowej); ▪ ograniczanie lub likwidacja połączeń PKP zarówno w układzie lokalnym, jak i ponadlokalnym.	▪ podejmowanie działań zapobiegających powstaniu tzw. „efektu tunelu” w gminach sąsiadujących z autostradą; ▪ możliwości wykorzystania węzłów autostradowych do podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej Subregionu, rozwoju funkcji logistycznych, rozwoju firm obsługujących podróżnych; ▪ przekształcenie i usprawnienie systemu transportu zbiorowego zarówno w układzie wewnętrznym, jak i zewnętrznym w celu: – wewnętrznego zintegrowania Subregionu, a poprzez to udostępniania usług i udogodnień w głównych ośrodkach Subregionu; – integracji z innymi ośrodkami subregionalnymi i regionalnymi województwa.

Kapitał ludzki	▪ rosnące zainteresowanie mieszkańców podwyższaniem kompetencji i ich dostosowywaniem do potrzeb rynku pracy; ▪ dostępność urozmaiconej oferty kształcenia zarówno w Subregionie (funkcjonowanie placówek edukacyjnych różnych szczebli, w tym szkół wyższych), jak też w Metropolii Górnośląskiej.	▪ wzrastające możliwości rozwoju funkcji gospodarczych opierających się na wykorzystywaniu wiedzy (inteligentne specjalizacje gospodarcze); ▪ kapitał ludzki jako istotny czynnik atrakcyjności inwestycyjnej Subregionu; ▪ wzrost mobilności zawodowej mieszkańców, którego konsekwencjami może być: – podnoszenie zdolności do radzenia sobie na lokalnym i subregionalnymi rynku pracy; – emigracja mieszkańców (poszukiwanie pracy i zmiana miejsca zamieszkania); ▪ popyt na usługi edukacyjne umożliwiający rozwój placówek edukacyjnych i naukowo-edukacyjnych; ▪ zwiększanie upowszechnienia edukacji przedszkolnej wśród dzieci 3 i 4 letnich w związku z umożliwieniem powrotu ich rodzicom na rynek pracy; ▪ konieczność korelowania dostępnej w Subregionie oferty edukacyjnej z potrzebami rynku pracy – zwłaszcza w dłuższej perspektywie – oraz rozwój kierunków kształcenia wspierających rozwój inteligentnych specjalizacji gospodarczych; ▪ konieczność podejmowania kompleksowych działań na rynku pracy w Subregionie Zachodnim.

Kultura i dziedzictwo kulturowe	▪ zabytki o wysokiej wartości historycznej i architektonicznej mogące stanowić symbole subregionu oraz jego istotną atrakcję turystyczną; ▪ miejsca o wysokiej atrakcyjności krajobrazu będącego wypadkową wartości przyrodniczych oraz kulturowych; ▪ oferta kulturalna głównych ośrodków Subregionu o znaczeniu ponadlokalnym, w tym cykliczne wydarzenia o randze krajowej; ▪ rozwinięta sieć instytucji kultury funkcjonujących w Subregionie; ▪ środowiska twórcze związane z Subregionem oraz liczne znane osobistości świata kultury wywodzące się z Subregionu.	▪ potencjał dla rozwoju usług czasu wolnego; ▪ możliwości rozwoju turystyki kulturowej i edukacyjnej; ▪ możliwości wykorzystywania kultury do wzmacniania kapitału kreatywnego subregionu oraz tworzenia klasy kreatywnej stanowiącej jedną z podstaw rozwoju inteligentnych specjalizacji (szczególnie przemysłów kreatywnych); ▪ możliwości wizerunkowego wykorzystywania kultury dla promocji subregionu; ▪ możliwości koncentrowania mieszkańców wokół wartości kulturowych obszaru.
Kapitał społeczny	▪ tradycyjne, spajane silnymi więziami i wspólnymi wartościami społeczności lokalne; ▪ zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz swoich miejscowości wspomagane przez działania podejmowane przez organizacje pozarządowe oraz Lokalne Grupy Działania i organizacje: KGW, OSP, LKS, Koła Emerytów, DFK, Grupy Odnowy Wsi i inne.	▪ dostarczanie mieszkańcom możliwości podtrzymywania związków ze swoimi miejscowościami poprzez udział w projektach lokalnych; ▪ zwiększanie odsetka mieszkańców angażujących się w rozwój społeczeństwa obywatelskiego.
Gospodarka	▪ duże znaczenie tradycyjnych gałęzi w strukturze gospodarczej Subregionu, w tym w części gmin decydujące znaczenie w aspekcie rynku pracy oraz dochodów ludności i dochodów budżetowych; ▪ kontynuowane procesy restrukturyzacji; ▪ zróżnicowanie gospodarki subregionu oraz pojawianie się w strukturze gospodarczej firm reprezentujących branże nowej gospodarki; ▪ potwierdzenie wysokiej atrakcyjności dla lokalizacji inwestycji przemysłowych (m.in. raport IBnGR).	▪ budowanie nowych gałęzi gospodarki wspierających proces restrukturyzacji subregionu; ▪ wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców; ▪ rozwój MŚP, jako drugiego bieguna gospodarki subregionu (obok tradycyjnego przemysłu wydobywczego i energetycznego); ▪ głębsze powiązanie rozwoju edukacji z potrzebami rynku pracy; ▪ wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej subregionu; ▪ rozwijanie ekonomii społecznej.

Relacje z otoczeniem	▪ współpraca transgraniczna oraz stopniowo budowane więzi gospodarcze z podmiotami za granicą – dobre doświadczenia do rozwijania w szerszej skali; ▪ korzystna lokalizacja względem ośrodków dysponujących silnym potencjałem rozwojowym oraz realizujących ważne projekty.	▪ uplasowanie subregionu w konkurencyjnych i kooperacyjnych relacjach z sąsiednimi ośrodkami aglomeracyjnymi; ▪ integracja gmin i powiatów Subregionu przez projekty; ▪ utrwalanie współpracy w subregionie przez rozwiązania systemowe.

2.2. Główne typy obszarów w Subregionie Zachodnim w oparciu o „Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego do roku 2020”

Proponowane typy obszarów wyznaczono w oparciu Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego „*Śląskie 2020+*”. Zestawienie należy traktować jako element diagnozy strategicznej nieprzesądzającej o perspektywicznej roli poszczególnych gmin w procesach rozwoju w Subregionie.

Tabela 2. Subregion Zachodni – terytorializacja.

Wewnątrz subregionalny typ obszaru	Ośrodki w Subregionie Zachodnim	Cechy	Kierunki rozwoju
Bieguny rozwoju Subregionu Zachodniego	▪ Aglomeracja Rybnicka i Lokalny Ośrodek Rozwoju (mapa nr 1)	▪ obszar organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym; ▪ rozwinięty sektor gospodarki, w tym związany z przemysłem wydobywczym; ▪ rozwijający się sektor nauki; ▪ zapewnianie dostępu do usług publicznych wyższego rzędu w zachodniej części województwa.	▪ wzmacnianie funkcji wyższego rzędu, o znaczeniu międzynarodowym i krajowym (funkcje gospodarcze, naukowo-badawcze, kulturalne – w tym przemysły kreatywne, turystyczne, usługi publiczne wyższego rzędu); ▪ przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społeczno-gospodarczym związanym z bezrobociem, niską jakością infrastruktury technicznej i społecznej;

			▪ poprawa jakości transportu publicznego oraz poprawa jego efektywności zarówno na obszarze aglomeracji i jej obszarów funkcjonalnych; ▪ poprawa infrastruktury inwestycyjnej obejmującej instytucje otoczenia biznesu, jak również tworzenie i wykorzystanie dobrze skomunikowanych obszarów inwestycyjnych w aglomeracjach oraz ich obszarach funkcjonalnych.
Komplementarne ośrodki rozwoju Subregionu Zachodniego	▪ Bezpośrednie otoczenie funkcjonalne Aglomeracji Rybnickiej i Lokalnego Ośrodka Rozwoju (mapa nr 2)	▪ ośrodki o liczbie mieszkańców nieprzekraczającej 60 tys. skupiające procesy rozwoju na poziomie lokalnym; ▪ koncentracja funkcji i usług dla ludności – edukacyjnych, zdrowotnych, związanych z bezpieczeństwem, gospodarczych, administracyjnych, kulturalnych etc., ▪ centra rozwoju usług pozarolniczych dla obszarów wiejskich położonych w ich otoczeniu, centra	▪ poprawa integracji przestrzennej, społecznej i gospodarczej ośrodków oraz ich otoczenia, w większości wiejskiego; ▪ rozbudowa i modernizacja infrastruktury transportowej i systemów transportu zbiorowego; ▪ rozwijanie i uzupełnianie zakresu usług publicznych: edukacyjnych (głównie na poziomie

		inkubacji przedsięwzięć i projektów aktywizujących te tereny.	średnim), ochrony zdrowia (zwłaszcza w zakresie specjalistycznych usług medycznych) oraz kultury; ▪ tworzenie i modernizacja infrastruktury technicznej zapewniającej lokalizację przedsiębiorstw wykorzystujących specyficzny, lokalny potencjał; ▪ przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społeczno-gospodarczym związanym z bezrobociem, niską jakością infrastruktury technicznej i społecznej.
Tereny wiejskie	▪ Zgodne ze Strategią „Śląskie 2020+" (mapa nr 3)	▪ obszary wiejskie położone w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich; ▪ znaczna liczba ludności utrzymującej się z pracy w rolnictwie; ▪ rozwijająca się agroturystyka, turystyka, pozarolnicze usługi dla społeczności lokalnej i turystów; ▪ obszary o funkcjach mieszanych i przejściowych, czyli takich, które tracą swój pierwotny	▪ poprawa możliwości zatrudnienia i mobilności zawodowej; ▪ stworzenie warunków do zwiększenia inwestycji okołorolniczych i pozarolniczych; ▪ rozbudowa lokalnej infrastruktury transportowej i poprawa dostępu transportu zbiorowego umożliwiającego dostęp do korzystania z usług publicznych wyższego rzędu;

		charakter w wyniku procesów urbanizacyjnych, w tym postępującej suburbanizacji.	▪ działania aktywizujące społeczności wiejskie oraz ukierunkowane na poprawę jakości edukacji i kształcenia ustawicznego; ▪ powstrzymanie niekontrolowanego podziału terenów otwartych, rozprzestrzenianie się zabudowy podmiejskiej, jednorodzinnej na obszary wiejskie celem zachowania ich różnorodności i spuścizny kulturowej; ▪ zachowanie i kształtowanie krajobrazu, ochrona i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego wsi.
Obszary cenne przyrodniczo	▪ Czerwionka-Leszczyny; ▪ Gaszowice; ▪ Jastrzębie-Zdrój; ▪ Jejkowice; ▪ Krzyżanowice; ▪ Kuźnia Raciborska; ▪ Lubomia; ▪ Lyski; ▪ Racibórz; ▪ Rydułtowy; ▪ Świerklany; ▪ Żory; ▪ Rybnik;	▪ rezerwaty przyrody, park krajobrazowy „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich”, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne, pomniki przyrody.	▪ stworzenie zintegrowanego systemu ochrony i zarządzania zasobami przyrodniczymi na podstawie kompleksowej inwentaryzacji oraz jego integracji z planowaniem przestrzennym celem uniknięcia konfliktów przyrodniczo-przestrzennych;

			▪ przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni i tworzenie rozwiązań sprzyjających ochronie zasobów przyrodniczych, szczególnie poprzez tworzenie korytarzy ekologicznych umożliwiających migrację fauny i flory.
Obszary wymagające rewitalizacji	▪ Zgodne ze Strategią „Śląskie 2020+" (mapa nr 4) oraz definiowanymi potrzebami samorządów	▪ obszary, w których istnieją tereny i obiekty zdegradowane, zdewastowane, w tym głównie poprzemysłowe dotknięte problemami związanymi z degradacją środowiska przyrodniczego oraz nasileniem negatywnych zjawisk społecznych.	▪ rekultywacja; ▪ rewitalizacja skupiona na centralnych przestrzeniach miast i dzielnic, terenach śródmiejskich o niskiej estetyce przestrzeni, zamierających funkcjach gospodarczych oraz skupiających problemy społeczne, terenach poprzemysłowych, zdegradowanych dzielnicach z nagromadzonymi problemami społecznymi.
Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi	▪ obszary w zlewni rzeki Odry	▪ obszary, stosunkowo często ulegające podtopieniom i narażone na niebezpieczeństwo powodzi; ▪ obszary obniżone w wyniku szkód górniczych.	▪ działania wspomagające zwiększenie retencji, szczególnie małej retencji z wykorzystaniem ukształtowania terenu; ▪ realizacje zabezpieczeń przeciw-powodziowych na

			terenach zalewowych; ▪ ograniczanie zabudowy na obszarach szczególnie zagrożonych powodziami.
Korytarze rozwoju sieci transportowych	▪ Gorzyce; ▪ Godów; ▪ Mszana; ▪ Świerklany; ▪ Żory; ▪ Rybnik; ▪ Czerwionka-Leszczyny; ▪ Rudnik; ▪ Racibórz; ▪ Kornowac; ▪ Lyski; ▪ Gaszowice; ▪ Rydułtowy; ▪ Pszów; ▪ Jastrzębie-Zdrój; ▪ Wodzisław Śląski; ▪ Nędza; ▪ Kuźnia Raciborska; ▪ Krzyżanowice;	▪ obszary zlokalizowane wzdłuż głównych istniejących i planowanych szlaków komunikacyjnych, w tym przede wszystkim autostrad i dróg ekspresowych, a w dalszej kolejności dróg głównych ruchu przyśpieszonego i dróg głównych; ▪ obszary rzeki Olzy i Odry – potencjalne szlaki żeglugi śródlądowej; ▪ obszary wzdłuż głównych szlaków kolejowych.	▪ stworzenie i modernizacja infrastruktury logistycznej.

Obszary przygraniczne	▪ wszystkie gminy Subregionu Zachodniego	▪ tereny zlokalizowane przy granicy z Republiką Czeską.	▪ działania na rzecz rozwoju infrastruktury lokalnej, ochrony dziedzictwa naturalnego i kulturalnego, turystyki, wspólnego przeciwdziałania klęskom, etc.; ▪ udrożnienie międzynarodowych kanałów transportowych.
Obszary peryferyjne komunikacyjnie:			
a) ze względu na braki w infrastrukturze transportowej oraz słabą jej jakość uniemożliwiającą szybkie przemieszczanie się i dotarcie do aglomeracji;	a) zgodne ze „Strategią Śląskie 2020+” (mapa nr 5)	▪ problem komunikacji publicznej; ▪ słabe połączenia z głównymi szlakami komunikacyjnymi.	▪ rozbudowa infrastruktury komunikacyjnej.
b) ze względu na słabą jakość transportu zbiorowego, brak przewoźników etc.	b) mapa nr 5		

Mapa nr 1. Bieguny Rozwoju Subregionu Zachodniego w ujęciu Strategii „Śląskie 2020+”.

- Kolor czerwony – Aglomeracja Rybnicka – Bieguny rozwoju,
- Kolor niebieski – Bezpośrednie Otoczenie Funkcjonalne Aglomeracji Rybnickiej,
- Kolor żółty – Lokalny Ośrodek Rozwoju – Biegun rozwoju.

Mapa nr 2. Komplementarne ośrodki rozwoju Subregionu Zachodniego.

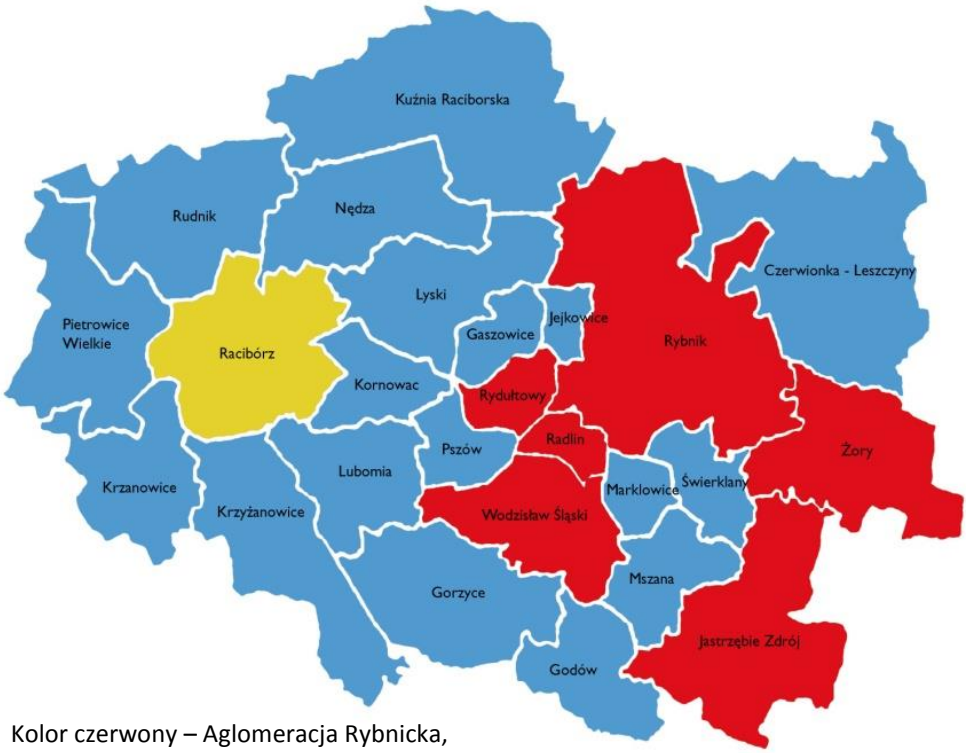

- Kolor czerwony – Aglomeracja Rybnicka,
- Kolor żółty – Lokalny Ośrodek Rozwoju,
- Kolor niebieski – Bezpośrednie Otoczenie Funkcjonalne Aglomeracji Rybnickiej (wg Strategii „Śląskie 2020+”) oraz Lokalnego Ośrodka Rozwoju – Komplementarne ośrodki rozwoju Subregionu.

Mapa nr 3. Obszary Wiejskie wg Strategii „Śląskie 2020+”.

- Kolor zielony (jasny) – obszary wiejskie,
- Kolor zielony (ciemny) – obszary wiejskie Gmin Wiejsko – Miejskich,
- Kolor szary - obszary miejskie.

Mapa nr 4. Obszary wymagające rewitalizacji wg Strategii „Śląskie 2020+”.

- kolor brązowy wg stopnia nasycenia oznacza nasilenie potrzeb rewitalizacyjnych, przy czym kolor najciemnejszy oznacza największe nasilenie potrzeb, zaś kolor najjaśniejszy – najmniejsze nasilenie potrzeb rewitalizacyjnych,
- kolor szary – obszary wiejskie.

Mapa nr 5. Obszary peryferyjne komunikacyjnie.

a) Kolor fioletowy – obszary peryferyjne komunikacyjnie w ujęciu Strategii „Śląskie 2020+”. (lit. a) opisu – str. 18);

b) Kolor różowy – obszary peryferyjne komunikacyjnie ze względu na słabą jakość transportu zbiorowego, brak przewoźników etc. (lit. b) – str. 18).

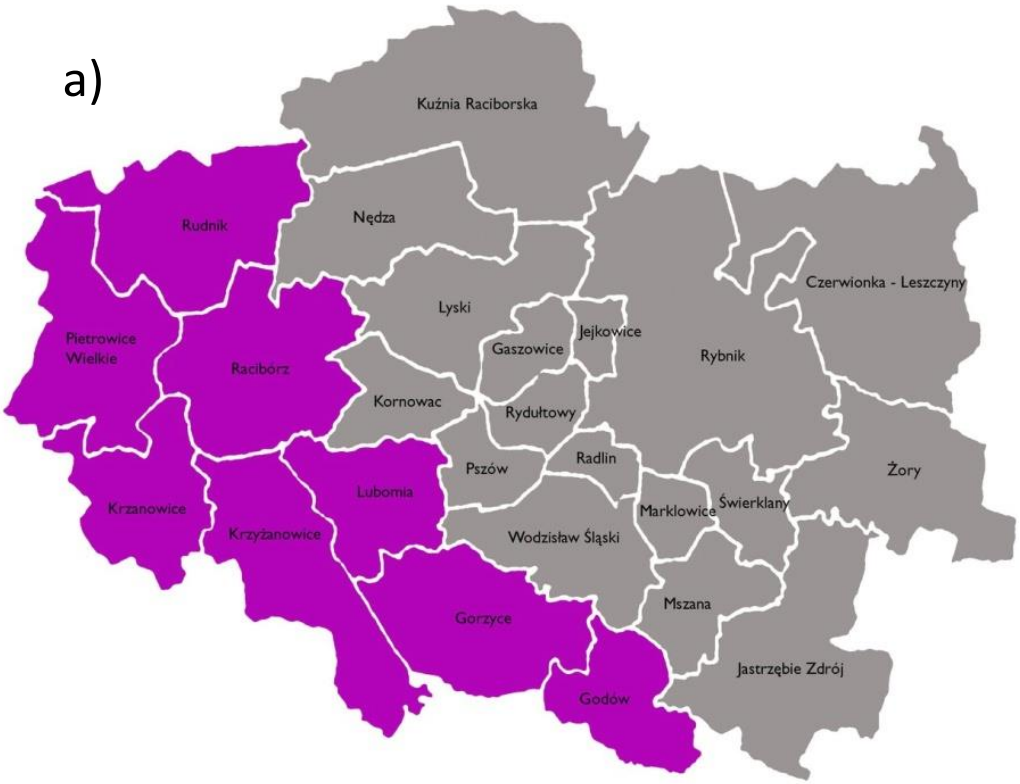

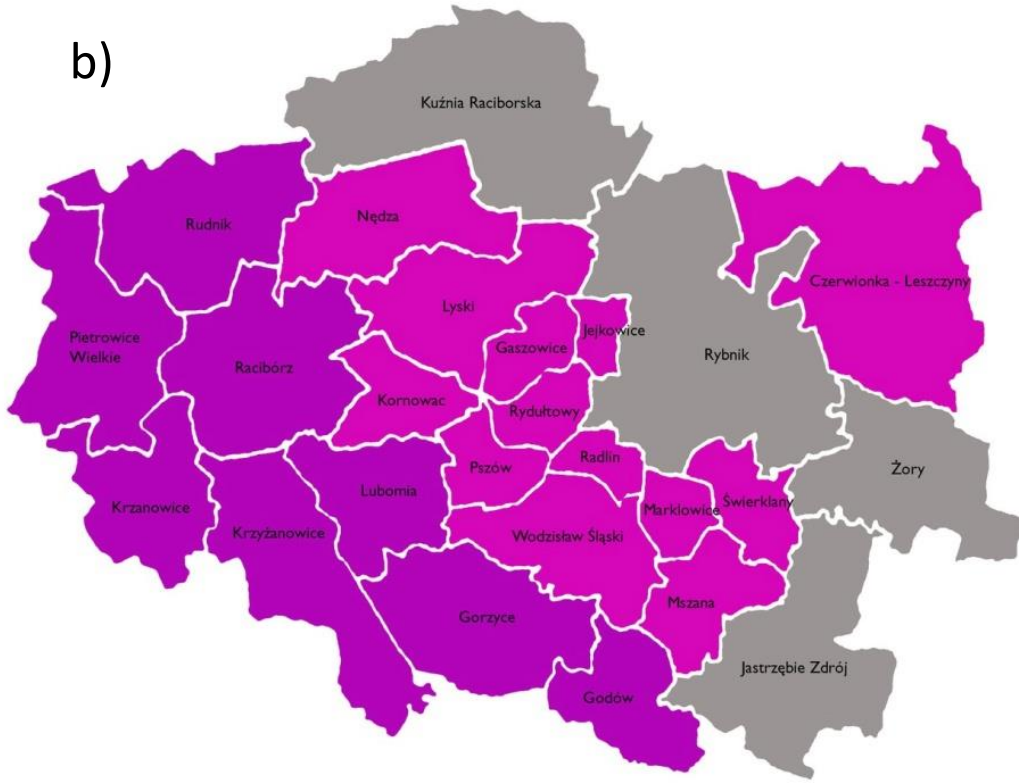

3. Priorytety strategiczne Subregionu Zachodniego

Rozwój Subregionu Zachodniego, ze względu na aspiracje gmin i powiatów odzwierciedlone w lokalnych strategiach rozwoju, postulowaną pozycję Subregionu w województwie śląskim oraz zidentyfikowane uwarunkowania powinien być kształtowany poprzez skupienie aktywności w obrębie czterech strategicznych priorytetów.

Schemat 4. Priorytety strategiczne Subregionu Zachodniego

Priorytet 1: Gospodarka

- zrównoważony rynek pracy;
- innowacja i kreatywność w tradycyjnych i nowych branżach;
- wiedza i przestrzeń Subregionu jako siły napędowe rozwoju nowej gospodarki;
- firmy Subregionu w regionalnych i ponadregionalnych sieciach współpracy;
- tworzenie warunków do rozwoju MŚP.

Priorytet 2: Kapitał ludzki

- kompetencje zawodowe i pozazawodowe;
- świadomość obywatelska;
- poziom aktywności gospodarczej i społecznej;
- technologie społeczeństwa informacyjnego;
- poprawa jakości kształcenia na każdym szczeblu wraz z upowszechnianiem edukacji (w tym przedszkolnej).

Priorytet 3: Przestrzeń i środowisko

- atrakcyjne, funkcjonalne przestrzenie publiczne;
- r ewitalizacja;
- wewnętrzne i zewnętrzne powiązania komunikacyjne;
- zachowywanie, wykorzystywanie i wzbogacanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- minimalizacja zagrożeń ze strony środowiska przyrodniczego;
- dbałość o środowisko.

Priorytet 4: Zarządzanie rozwojem

- wspólne projekty i działania integrujące gminy Subregionu;
- wspólne projekty i działania realizowane z partnerami w otoczeniu;
- wyróżniający wizerunek Subregionu.

Diagnoza dla Priorytetów Strategicznych Subregionu Zachodniego

Priorytet 1 – Gospodarka

W ramach tego priorytetu ogniskują się kwestie związane z rynkiem pracy w Subregionie Zachodnim, poziomem zatrudnienia, funkcjonowaniem sektora przedsiębiorstw, warunków dla rozwoju tego sektora etc. Aby należycie przedstawić obszar gospodarczy w Subregionie pod uwagę należy wziąć nie tylko poziom rozwoju przedsiębiorczości, inwestycji czy wypracowanego PKB, ale również stopień bezrobocia w regionie czy ogólną sytuację związaną z zatrudnieniem.

Subregion Zachodni cechuje się stałym wzrostem poziomu Produktu Krajowego Brutto. W 2010 r. PKB kształtował się na poziomie 23 121 ml zł, zaś w 2012 r. 25 601 ml zł. W 2010 r. wypracowany wskaźnik stanowił ok. 12,57% poziomu PKB w województwie śląskim. Wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w Subregionie Zachodnim również wykazuje tendencję wzrostową. Od 32 088 zł w 2008 r. do 40 009 zł w 2012 r. Wartość PKB per capita dla Subregionu w 2012 r. była zatem niższa od średniej dla województwa śląskiego o ok. 10%.

Analizując aktywność gospodarczą regionu warto zauważyć stały wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej. W 2011 r. było to 48275 podmiotów, w 2012 r. – 49143, a w 2013r. - 49778 podmiotów gospodarczych. W omawianych latach stanowiły one średnio ok. 11% ogółu przedsiębiorstw w województwie śląskim. Pomimo znacznego rozwoju przedsiębiorczości Subregion Zachodni cechuje się również niższym wskaźnikiem liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności. W regionie wskaźnik wynosił w latach 2011- 2013 odpowiednio: 754, 768 i 781. W analogicznym okresie liczba podmiotów w województwie wynosiła: 958, 982, 1001. To zróżnicowanie widoczne jest również w regionie. Dla przykładu w 2012 r. najwięcej przedsiębiorstw w przeliczeniu na liczbę ludności można znaleźć w Rybniku (950), zaś najmniej w Jastrzębiu-Zdroju (648). Podział wybranych podmiotów gospodarczych wg formy prawnej obrazuje poniższa tabela.

Tabela 3. Podmioty gospodarcze wg formy prawnej.

TYPY PODMIOTÓW	2011 ROK	2012 ROK	2013 ROK
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	1021	1016	1017
przedsiębiorstwa państwowe	3	3	2
spółki handlowe	3413	3635	3917
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	37219	37540	37761
spółdzielnie	125	126	124
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	1140	1184	1244

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W Subregionie Zachodnim duży odsetek podmiotów gospodarczych stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (ok. 76% ogółu przedsiębiorstw), co w 2012 r. daje średnio 59 podmiotów w przeliczeniu na 1000 osób. Tutaj również istnieje duża dysproporcja w wewnątrz regionu. W przeliczeniu najmniej osób fizycznych prowadzi działalność w Jastrzębiu-Zdroju (49), a najwięcej w Rybniku (72). Te różnice wynikają głównie z profilu gospodarczego miast. Jastrzębie-Zdrój to miasto oparte na przemyśle górniczym, gdzie kopalnie stanowią główne zakłady pracy, zaś Rybnik jest miastem opartym głównie na usługach. Istnieje, zatem bariera niewystarczającego

nasycenia lokalnego rynku prywatnymi przedsięwzięciami gospodarczymi, co uwidacznia potencjał rozwojowy regionu i wskazuje na możliwości wsparcia powstawania podmiotów gospodarczych w ramach nowej perspektywy finansowej.

Duże znaczenie mają również spółki handlowe, które stanowią ok. 7% podmiotów gospodarczych. Tutaj wyróżnić należy też spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego, które niewątpliwie stanowią o atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Z roku na rok liczba tych podmiotów stale wzrasta. W 2011 r. odnotowano 439 takich spółek, zaś w 2013 r. już 473.

Subregion cechuje się znaczną liczbą małych podmiotów gospodarczych, które zatrudniają niewielki odsetek osób pracujących na rynku pracy. I tak w 2013 roku podmioty zatrudniające od 0 do 9 pracowników stanowiły aż 94,64% ogółu przedsiębiorstw, od 10 do 49 – 4,39%, od 50 do 249 pracowników – 0,87% i powyżej 250 pracowników – 0,1%.

Problemem, z którym boryka się region jest malejąca ilość nowych podmiotów gospodarczych. Z roku na rok ilość nowych przedsiębiorstw jest systematycznie niższa.

Wykres 1. Ilość nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w latach 2010-2013.

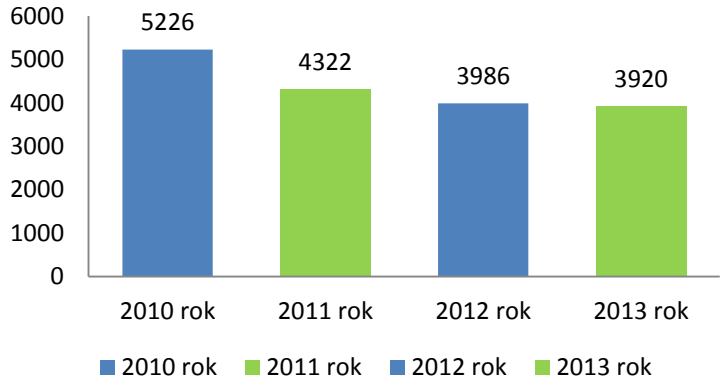

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Porównując lata 2010 i 2013 w Subregionie nastąpił spadek rejestracji przedsiębiorstw o 1306 jednostek. Do barier rozwoju zaliczyć można przede wszystkim kwestie związane z jakością sfery regulacyjnej, (z czym wiążą się bariery natury biurokratycznej), trudniejszy dostęp do wykwalifikowanych kadr, a także czynniki natury finansowej – takie jak trudności z pozyskaniem finansowania zewnętrznego oraz jego wysokie koszty (połączone z niedostrzeganiem przez część przedsiębiorców możliwości szybszego rozwoju firmy dzięki zastosowaniu „dźwigni finansowej").

Przy analizie rozwoju przedsiębiorczości nie sposób pominąć danych dotyczących rynku pracy. Istotnym problemem gospodarczym, który dotyka obszar całego kraju jest wysoka stopa bezrobocia. Kwestia ta jest również istotna w Subregionie Zachodnim. Porównując dane z lat 2010 – 2013 można zauważyć stały jej wzrost.

Tabela 4. Stopa bezrobocia w regionie w latach 2010 – 2013.

	RYBNIK	ŻORY	JASTRZĘBIE-ZDRÓJ	POWIAT WODZISŁAWSKI	POWIAT RYBNICKI	POWIAT RACIBORSKI	OGÓŁEM SUBREGION ZACHODNI
2010 r.	7,5	11,5	9,3	10,1	11,4	8,2	9,1
2011 r.	7,9	10	8,9	11	12	7,8	9,3
2012 r.	8,1	11,1	9,1	11,3	12,3	8,9	9,7
2013 r.	8,3	10,9	9,9	11,6	13,1	9,1	10,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Skala problemu jest znacząca przy porównaniu danych w poszczególnych powiatach ziemskich i grodzkich na omawianym obszarze. Przykładowo w 2013 roku w Mieście Rybnik stopa kształtowała się na poziomie 8,3%, zaś w Powiecie Rybnickim – 13,1%. Rozpiętość pomiędzy poszczególnymi obszarami jest zatem znacząca. W wielu przypadkach przekracza również poziom bezrobocia dla całego województwa śląskiego. W omawianym roku 2013 poziom bezrobocia w województwie został oszacowany na poziomie 11,2%. Widać zatem iż poziom ten został przekroczony zarówno w Powiecie Rybnickim, jak i Powiecie Wodzisławskim. Tak istotne zróżnicowanie wartości bezrobocia rejestrowego powoduje narastający problem zróżnicowania wewnątrz Subregionu, co wpływa na statut społeczno-gospodarczy społeczeństwa. To z kolei przekłada się na uzasadnienie realizacji przedsięwzięć dotyczących zdobywania i podnoszenia kwalifikacji zgodnie z potrzebami regionalnego rynku pracy oraz przedsięwzięć dotyczących rozwoju przedsiębiorczości i samozatrudnienia, mających na celu wspomagać wzrost zatrudnienia w regionie.

Mimo stosunkowo niskiej stopy bezrobocia w porównaniu do kraju, region charakteryzuje się wzrostem liczby osób bezrobotnych. W 2011 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych kształtowała się na poziomie 20 155 osób, w 2012 r. – 21 032, a w 2013 r. – 21 990 osób.

Biorąc pod uwagę grupy szczególnie narażone na bezrobocie wymienić należy osoby: do 25 roku życia; długotrwale bezrobotne; kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka; osoby powyżej 50 roku życia; bez kwalifikacji i doświadczenia zawodowego; bez wykształcenia średniego; samotnie wychowujące, co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia; po zakończeniu kontaktu socjalnego; które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia czy osoby niepełnosprawne. W przeciągu ostatnich lat ww. grupy stanowiły średnio 89% ogółu osób bezrobotnych w Subregionie Zachodnim. Liczba ta stale wzrasta. W 2011 r. na subregionalnym rynku pracy zarejestrowano 18 109 osób z tej grupy bezrobotnych, w 2012 r. liczba ta wzrosła już o 596 osób, zaś w 2013 r. w porównaniu do roku 2011 odnotowano już przyrost 1 835 osób tej grupy bezrobotnych. Największy wzrost liczby bezrobotnych w porównaniu lat 2011 i 2013 odnotowano w Jastrzębiu-Zdroju (o 437 os.) i Rybniku (o 352 os.). W tych latach wśród grup szczególnie narażonych na bezrobocie największy przyrost osobowy zauważyć można w grupie osób długotrwale bezrobotnych (o 17%), samotnie wychowujące dziecko (o 21%) czy wśród osób po odbyciu kary pozbawienia wolności (przyrost o 39%). Nie bez znaczenia pozostaje też wzrastająca liczba osób bezrobotnych wśród osób powyżej 50 roku życia (w 2011 r. – 3 732 os., a w 2013 r. – 4 361 os.), bez wykształcenia średniego (w 2011 r. – 11 497 os, a w 2013 r. – 12 698 os.).

Subregion Zachodni cechuje się zmienną liczbą osób pracujących na rynku pracy w różnych sektorach gospodarki. W 2013 roku największe zatrudnienie wykazywał szeroko rozumiany sektor przemysłu i budownictwa (71 232 osoby tj. 46%). W tej grupie znaleźć można pracowników górnictwa

i wydobycia, przetwórstwa przemysłowego, pracowników sektora komunalnego czy budownictwa. Następną grupą są pracownicy takich usług jak: działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, oświata, opieka zdrowotna i pomoc społeczna, działalność związana z kulturą rozrywką i rekreacją (39 703 osób tj. 25% ogółu pracujących w regionie). Kolejną grupę stanowi sektor handlu, naprawy pojazdów samochodowych, transportu i gospodarki magazynowej, zakwaterowania i gastronomi oraz informacji i komunikacji (27 215 osób tj. 17%). Dwie ostatnie sekcje należą do rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (13 310 osób tj. 9%) oraz do działalności finansowej, ubezpieczeniowej i obsługi rynku nieruchomościami (4 388 osób tj. 3%).

Na terenie Subregionu Zachodniego funkcjonuje Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna. Swoim zasięgiem obejmuje ona takie jednostki jak: Rybnik, Czerwionkę-Leszczyny, Godów, Jastrzębie-Zdrój, Racibórz i Żory. Tereny te to tzw. Podstrefa Jastrzębsko-Żorska, na której funkcjonują już branże: motoryzacyjna, spożywcza, metalowa, maszynowa, budowlana, tworzyw sztucznych, meblowa czy spożywcza. Dużą cześć stanowią tu inwestorzy krajowi, jednak wśród firm działających na obszarze Subregionu są też inwestorzy z Włoch, Austrii, Korei, Niemiec i Portugalii.

Priorytet 2 – Kapitał ludzki

Działania obejmujące inwestycje w szeroko rozumiany kapitał ludzki stanowią kolejny z filarów działań samorządów tworzących Subregion Zachodni. Skupiają się one na rozwijaniu kompetencji zawodowych i pozazawodowych, zwiększaniu świadomości obywatelskiej mieszkańców, poprawę poziomu aktywności gospodarczej i społecznej, rozwijanie i upowszechnianie technologii społeczeństwa informacyjnego, a także poprawę jakości kształcenia na każdym szczeblu wraz z upowszechnianiem edukacji (w tym przedszkolnej).

Subregion Zachodni zamieszkuje ok. 637 712 osób, z czego znaczna część (77%) mieszka w miastach, zaś pozostała część tj. 23% na wsiach. Region cechuje wysoka gęstość zaludnienia 472 osób/km^2 (dla porównania województwo śląskie – 373 osób/km^2). Choć z roku na rok liczba ludności w Subregionie spada odnotowuje się dodatni współczynnik przyrostu naturalnego.

W regionie można zaobserwować trend starzenia się społeczeństwa. W 2010 r. osoby w wieku 65 lat i więcej stanowiły 12,93% ogółu społeczeństwa, w 2011 r. – 13,19%, a w 2013 r. już 14,22% ogółu ludności (90 679 osób). Systematycznie zmniejsza się już również liczba osób w wieku produkcyjnym, przy jednoczesnym wzroście osób w wieku poprodukcyjnym. Tytułem wyjaśnienia, ludność w wieku przedprodukcyjnym oznacza osoby w wieku 17 lat i mniej, w wieku produkcyjnym: 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni, zaś poprodukcyjnym - mężczyźni - 65 lat i więcej, a kobiety - 60 lat i więcej. Trendy w okresie ostatnich lat obrazuje poniższa tabela.

Tabela 5. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2010-2013.

ROK	WIEK PRZEDPRODUKCYJNY	WIEK PRODUKCYJNY	WIEK POPRODUKCYJNY
2010	117 979 os.	419 377 os.	102 908 os.
2011	116 716 os.	416 808 os.	106 508 os.
2012	115 578 os.	413 598 os.	110 314 os.
2013	114 389 os.	409 183 os.	114 140 os.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Porównując rok 2010 i 2013 można zaobserwować stały spadek osób w wieku przedprodukcyjnym (o 3 590 osób) i produkcyjnym (o 10 194 osób). Zmiany w strukturze ludności polegające na zmniejszaniu się udziału dzieci i młodzieży oraz zwiększaniu udziału osób w wieku poprodukcyjnym w populacji spowodowane są głównie takimi czynnikami jak wydłużenie się przeciętnego trwanie życia, zmniejszenie się liczby urodzeń czy zwiększenie się liczby emigracji osób w wieku produkcyjnym. Dla niektórych lokalnych rynków pracy takie trendy mogą powodować poważne konsekwencje, takie jak depopulacja, znaczny niedobór wykwalifikowanej siły roboczej czy problemy związane z niedopasowaniem umiejętności pracowników do oczekiwań pracodawców. Wzrost długości życia oznacza, że całe społeczeństwo stopniowo staje się coraz starsze. Prognozy GUS wskazują, że proces starzenia się społeczeństwa utrzyma się, a w przyszłości nawet przybierze na sile. W związku z tym, osoby aktywne zawodowo będą w najbliższej przyszłości stanowić grupę mniej liczną i bardziej zaawansowaną wiekowo. Sytuacja ta spowoduje znaczące zmiany na rynku pracy – wzrośnie liczba starszych pracowników, a zmniejszy się liczba osób, które dopiero wchodzą na rynek pracy, jednakże jej zakres jest zróżnicowany geograficznie i w związku z tym wymaga zróżnicowanych interwencji, w zależności od stopnia nasilenia tego zjawiska.

W Subregionie Zachodnim tendencję spadkową wykazuje również liczba urodzeń. O ile w 2010 r. odnotowano 6 942 urodzenia, to już w 2013 r. tylko 6 209. Współczynnik dzietności, a więc liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego dla omawianych lat wynosiły odpowiednio 1,375 i 1,280.

Jedną z miar procesu starzenia się społeczności jest też relacja między liczbą dzieci, a liczbą ludzi starzejących się. Tą zależność przedstawia wskaźnik obciążenia demograficznego obrazujący ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, który dla subregionu w roku 2010 wyniósł 52,7, w 2011 – 53,6, w 2012 r. – 54,6, a w 2013 r. 55,9. Właściwa proporcja między grupą ludności pracującej i grupami ludności niepracującej ma niewątpliwie istotne znaczenie dla sprawnego funkcjonowania społeczno-gospodarczego regionu. Zmiana tej proporcji, polegająca na wzroście ludności w wieku nieprodukcyjnym, powoduje zmniejszanie się zasobów pracy oraz generuje koszty utrzymania grup niepracujących (m.in. wzrost kosztów usług medycznych i opiekuńczych dla ludzi starych).

Istotnym elementem diagnozy kapitału ludzkiego w Subregionie Zachodnim jest też baza edukacyjna regionu. W ubiegłych latach odnotowuje się stały wzrost ilości dzieci w przedszkolach; w roku 2010 do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczało 17 102 dzieci (do oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych – 803 dzieci), z kolei w 2012 r. z zajęć w przedszkolach korzystało już 19 153 dzieci (w oddziałach – 760). Na terenie Subregionu Zachodniego istnieje obecnie 197

przedszkoli i 23 odziały prowadzone w szkołach podstawowych. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym średnio oscyluje na poziomie 70%. Stopień upowszechniania edukacji przedszkolnej w poszczególnych jednostkach samorządowych Subregionu obrazuje poniższa tabela.

Tabela 6. Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w Subregionie Zachodnim w 2012 roku.

Lp.	Jednostka samorządu terytorialnego	Liczba dzieci w wieku 3-4 lata	Liczba dzieci w wieku 3-4 lata nieobjętych edukacją przedszkolną	Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej
1.	Jejkowice	106	87	17, 92 %
2.	Mszana	186	125	32, 80 %
3.	Świerklany	295	185	37, 29 %
4.	Czerwionka – Leszczyny	1018	634	37, 72 %
5.	Gorzyce	495	291	41, 21 %
6.	Gaszowice	217	126	41, 94 %
7.	Kornowac	116	64	44, 83%
8.	Radlin	430	222	48,37 %
9.	Pszów	323	162	49, 85 %
10.	Lubomia	191	94	50, 79 %
11.	Rudnik	112	55	50,89 %
12.	Wodzisław Śląski	1027	479	53, 36 %
13.	Godów	321	146	54, 52 %
14.	Jastrzębie-Zdrój	2050	854	58, 34 %
15.	Rydułtowy	459	185	59, 69 %
16.	Lyski	200	80	60, 00 %
17.	Rybnik	3 227	1 290	60, 02 %
18.	Żory	1569	492	68, 64 %
19.	Marklowice	131	37	71, 76 %
20.	Krzyżanowice	200	48	76, 00 %
21.	Pietrowice Wielkie	109	25	77, 06 %
22.	Nędza	117	26	77, 78 %
23.	Krzanowice	101	22	78, 38 %
24.	Kuźnia Raciborska	222	48	78 ,38 %
25.	Racibórz	989	190	80, 79 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Marszałkowskiego w Katowicach.

W 2012 roku w Subregionie Zachodnim działało 516 szkół, w tym szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły zawodowe, licea profilowane i technika, szkoły ogólnokształcące oraz szkoły policealne (z uwzględnieniem szkół dla dorosłych, szkół specjalnych, jak również szkół przysposabiających do pracy zawodowej). Stanowiły one ok. 14% wszystkich placówek w województwie śląskim.

W roku 2011 odnotowano wzrost liczby absolwentów ogółem, omawianych szkół średnich i policealnych, po czym tendencja odwróciła się w przeciwnym kierunku i z roku na rok obserwuje się spadek absolwentów, którzy wkraczają na rynek pracy, bądź kontynuują naukę na uczelniach wyższych lub uzupełniających. Największe zmiany można zauważyć przy liceach profilowanych i szkołach policealnych. Przy pierwszych obserwuje się spadek liczby absolwentów o prawie 80%, zaś

w przypadku szkół policealnych, wzrost o około 18%, który dyktowany jest zmieniającym się profilem nauczania i przejściem do bardziej praktycznego nauki zawodu w szkołach do tego dostosowanych.

Wykres 2. Liczba absolwentów szkół średnich i policealnych w latach 2010-2013.

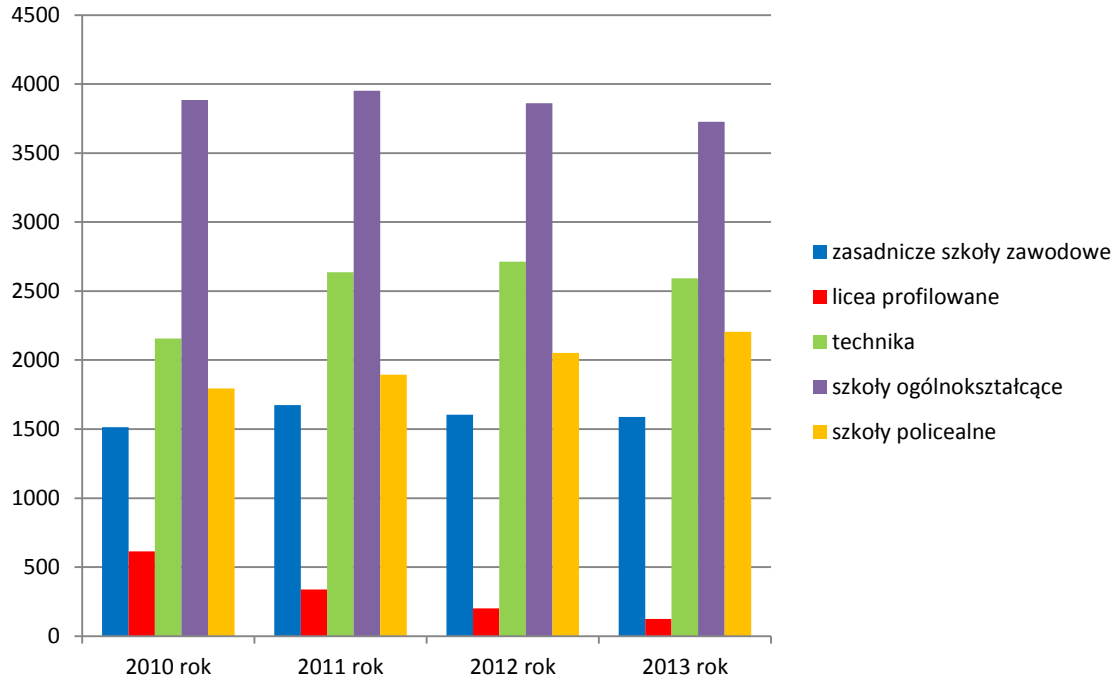

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W omawianym okresie najwięcej uczniów opuściło progi liceów ogólnokształcących. Kolejną grupę stanowią absolwenci techników, a później szkół policealnych. Mniejszą popularnością cieszyły się natomiast zasadnicze szkoły zawodowe i licea profilowane.

W regionie działa 9 szkół wyższych (w tym 8 ośrodków zamiejscowych). Na terenie Subregionu istnieje jeden uniwersytet, dwie wyższe szkoły techniczne, pięć wyższych szkół ekonomicznych i jedna państwowa wyższa szkoła zawodowa, które swoje siedziby mają w Rybniku, Raciborzu, Wodzisławiu Śląskim, Jastrzębiu-Zdroju i Żorach, a więc w większych miastach regionu. Każdego roku lokalne uczelnie kończy średnio 2200 osób. Biorąc pod uwagę kierunki kształcenia, w latach 2010-2013 średnio ok. 29% studentów ukończyło kierunki pedagogiczne, ok. 24% - ekonomię i administrację, ok. 17% - kierunki społeczne i ok. 10% wydziały związane z produkcją i przetwórstwem. Lokalnie mniej znaczące były kierunki humanistyczne, informatyczne, architektura i budownictwo, inżynieryjno-techniczne, matematyczno-statystyczne i ochrona środowiska.

Priorytet 3 - Przestrzeń i środowisko.

Niejako dopełnieniem priorytetów oznaczonych nr 1 i 2, są działania podejmowane z troski oraz dbałości o przestrzeń i środowisko. W ramach zdefiniowanych kierunków, wskazano na potrzebę zadbania o atrakcyjne i funkcjonalne przestrzenie publiczne, inicjowanie procesów rewitalizacji, rozwijanie wewnętrznych i zewnętrznych powiązań komunikacyjnych, zachowywanie,

wykorzystywanie i wzbogacanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, minimalizowanie zagrożeń ze strony środowiska przyrodniczego, a także zdefiniowany w sposób bardzo pojemny kierunek, obejmujący szeroki wachlarz działań mających na celu dbałość o środowisko.

W Subregionie Zachodnim 28,14% powierzchni stanowią obszary prawnie chronione (38 062,8 ha). 396,2 ha zajmują rezerwaty przyrody, zaś 37 198 ha parki krajobrazowe. Istnieją również 169 szt. pomniki przyrody. W regionie istnieje jeden z dziewięciu parków krajobrazowych województwa śląskiego: „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich".

Na terenie powyższego kompleksu postępuje degradacja (odma płucna) obszarów leśnych, która ma bezpośredni ujemny wpływ na cały organizm Śląska. Na obecny stan rzeczy miały wpływ: zdarzenie losowe z 1992 r. – największy w Europie pożar lasów - obejmujący zasięgiem 9 tys. ha oraz oddziaływanie człowieka wywołane między innymi ponad 60 letnią głęboką eksploatację piasków z depresyjnym oddziaływaniem na lasy. W związku z powyższym pojawia się potrzeba poprawy istniejącego stanu rzeczy poprzez działania rewitalizacyjne parku krajobrazowego.

Województwo śląskie, w tym Subregion Zachodni, cechuje się także znacznymi obszarami poprzemysłowymi, gdzie długotrwała działalności przemysłu ciężkiego, w tym kopalń, przyczyniła się do znacznej degradacji środowiska i otaczającej przestrzeni. W 2013 roku w województwie śląskim grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji zajmowały obszar 4 894 ha. Natomiast w Subregionie Zachodnim łączna powierzchnia terenów zdegradowanych i poprzemysłowych zamyka się w powierzchni ok. 2 163,24 ha.

Tabela 7. Wykaz obszarów zdegradowanych i poprzemysłowych w Subregionie Zachodnim.

Lp.	SAMORZĄD	NAZWA OBSZARU	POWIERZCHNIA (w ha)
1.	Czerwionka–Leszczyny	Osadniki mułowe m.in. nr 3, 4	12,37
		Teren inwestycyjny przy ul. Młyńskiej	11,55
		Teren inwestycyjny w rejonie ul. 3-go Maja	1,43
		Teren po zlikwidowanej kopalni "Dębieńsko"	11,38
		Teren inwestycyjny w rejonie ul. Furgoła	2,25
		Osadniki przy ul. Młyńskiej	6,25
		Teren inwestycyjny w rejonie skrzyżowania ul. Armii Krajowej i ul. Polnej	1,00
		Teren inwestycyjny w rejonie ul. Działkowców	8,78
		Teren inwestycyjny w rejonie ul. Pawlasa	20,36
		Teren inwestycyjny w rejonie A1 i 925	11,28
		Stożki 3, 4 oraz zwały płaskie z osadnikami	121,18
		Teren inwestycyjny przy skrzyżowaniu dróg 924 i 925	0,43
		Teren inwestycyjny w rejonie skrzyżowania dróg 924 i 925 - 2	11,39
		Teren inwestycyjny w rejonie autostrady A1 i ul. Partyzantów	17,67
		Teren inwestycyjny w rejonie autostrady A1 i ul. Grabowej	14,37
2.	Godów	Zwałowisko kamienia dołowego	121,85
		Zwałowisko kamienia dołowego	30,94
		Teren po szybach kopalnianych	4,04
		Zwałowisko Skrzyszów - Wschód	10,00
		Wyrobisko po eksploatacji piasku	14,51
3.	Gorzyce	Obszar żwirowni	100,00
		Tereny pokopalniane w Gorzyczkach (Kolonia Fryderyk)	8,00

4.	Jastrzębie-Zdrój	Zalewisko pogórnicze Jastrzębianka	13,00
		Tereny hałd	19,33
		Teren pokopalniany Szyb III	6,50
		Teren inwestycyjny KWK Moszczenica	5,90
		Składowisko Pochwacie	66,00
		Składowisko Borynia	70,00
		Teren rekultywowanego zalewiska Jastrzębie Górne	0,50
		Osadniki KWK Zofiówka	10,00
		Teren rekultywowanego zalewiska pogórniczego Gmyrdek	2,40
		Zalewisko pogórnicze I	1,00
		Zalewisko pogórnicze Dęblinka II	15,00
		Zalewisko pogórnicze II	1,00
		Zalewisko pogórnicze III	0,80
		Zalewisko pogórnicze Dęblinka I	16,00
		Zalewisko pogórnicze IV	1,50
		Zrekultywowane zalewisko pogórnicze Pszczynka	1,40
		Składowisko "Kościelniok"	59,50
5.	Kornowac	Teren po byłej jednostce wojskowej - po radarach wojskowych	3,66
6.	Krzyżanowice	Teren PKP Krzyżanowice	0,56
		Teren po składowisku śmieci Krzyżanowice	0,65
		Terem byłego PRG-u w Krzyżanowicach	4,00
		SKR Krzyżanowice (wraz z magazynami)	1,19
		Tereny poprzemysłowe w Krzyżanowicach	7,67
		Wyrobiska pożwirowe Krzyżanowice	130,00
		Teren GS Krzyżanowice	0,19
		Wyrobiska pożwirowe Roszków	100,00
		Teren byłego PGR-u Roszków	4,12
		Teren poprzemysłowy Roszków – obszar żwirowni	7,46
		Ruiny zamku w Tworkowie wraz z parkiem	3,47
		Teren PKP Tworków i Roszków wraz z terenami przyległymi	7,18
		Teren magazynu byłej roszarni w Tworkowie	0,25
		Teren byłego PGR-u	5,19
		Teren po składowisku odpadów komunalnych	7,51
		Teren GS Tworków	0,01
		Tereny po byłych jednostkach straży granicznej w Chałupkach	0,40
		Teren byłego przejścia granicznego Chałupki - Bogumin	0,45
		Tereny przy PKP w Chałupkach	1,55
		Teren przy zamku w Chałupkach wraz z parkiem	3,16
		Teren byłych stajni w Chałupkach (wzdłuż DK 78)	0,38
		Tereny poprzemysłowe przy ul. Fabrycznej w Chałupkach	0,52
		Teren GS Chałupki	0,45
		Magazyny GS Bieńkowice	1,00
		Tereny RSP w Bieńkowicach	2,16
		Teren byłego SKR-u Bieńkowice	0,82
		Wydale – teren folwarku	3,41
		Teren szkoły w Rudyszwałdzie	0,50
		Zabełków – byłe RSP	12,62
7.	Kuźnia Raciborska	Teren po jednostce wojskowej działka nr 1080/4 w Kuźni Raciborskiej	1,31
8.	Lubomia	Zwałowisko Buków	44,00

9.	Marklowice	Dawny plac drzewa przy szybie Marklowice KW S.A. KWK "Marcel"	4,03
		Teren rekultywowany przez KW S.A. KWK "Jankowice" (szyb VI)	20,33
10.	Mszana	Tereny po zlikwidowanym szybie III KWK "1 Maja"	2,02
		Tereny hałd	19,33
		Tereny o zmienionych stosunkach wodnych - tereny zatopione	17,30
		Tereny zdegradowane pomiędzy ul. Moszczeńską, a rzeką Szotkówą w Mszanie	12,70
		Tereny po byłych szybach zachodnich oraz byłym zwałowisku Mszana	22,58
11.	Pszów	Hałda KWK "Rydułtowy - Anna"	22,37
		Osadniki KWK "Rydułtowy - Anna"	15,00
		Tereny po likwidowanej KWK Rydułtowy – Anna Ruch II	57,93
		Teren po byłych działkach w Krzyżkowicach	4,00
12.	Racibórz	Teren inwestycyjny po byłym wyrobisku kruszyw mineralnych położony w dzielnicy Ostróg w obrębie ulic Rudzkiej i Grzonki	43,00
		Racibórz, Kościuszki	1,40
13.	Radlin	Plac MZK I	5,89
		Plac MZK II	5,00
		Hałda kopalni KWK Marcel	65,00
		Obiekt rekultywacyjny przy Szybie VI	20,00
		Osiedle Marcel	7,50
14.	Rybnik	Szpital im. Juliusza Rogera przy ul. 3 Maja w Rybniku	1,11
		Teren poprzemysłowy w Rybniku w dzielnicy Kłokocin	31,30
		Osadnik mułowy Starzykowiec	6,88
		Rejon placu drewna i skarpy "Starej Hałdy"	5,64
		Osadniki mułowe - Holonowce	35,30
		Rejon osadników mułowych Rybnik	37,00
		Rejon szybu IV (Kielowiec)	14,10
		Teren w rejonie Mośnika-Kielowca	71,00
		Zwałowisko rejon D	24,50
		Rów Chwałowicki	3,80
		Obiekt rekultywacyjny Żabik II	8,40
		Teren dawnej kopalni KWK "Rymer" w Rybniku-Niedobczycach	3,00
		Ruch Ignacy	22,00
		Obiekt rekultywacyjny Jar-Wodzisław	3,00
		Zwałowisko stożkowe	12,00
		Dawne składowisko kamienia KWK "Rydułtowy" przy ul. Sportowej w Rybniku-Niewiadomiu	15,40
		Zabytkowa Kopalnia "Ignacy" w Rybniku-Niewiadomiu	1,60
15.	Rydułtowy	98 Stożek nr 1 i 2 oraz zwał płaski	37,00
		Hałda wraz z zalewiskiem Machnikowca	4,58
		Zalesiona hałda KWK "Rydułtowy - Anna" - obok szybu "Agnieszka" - "Powietrzny V"	4,87
		"Gipsula"	2,98
		Osiedle Karola	1,93
		Tereny pogórniczego klubu sportowego	8,05
16.	Świerklany	Rejon "D" - rejon rekultywacyjny KWK "Chwałowice"	10,54
		Rejon E	20,00
		Skarpa osadnika mułowego "Holona III" KWK"Chwałowice"	2,94

		Rejon szybu VI KWK "Jankowice"	36,06
		Rejon B	6,16
		Rejon północ	15,16
		56 Rejon B	8,50
17.	Wodzisław Śl.	Teren po Kopalni Węgla Kamiennego 1 Maja w Wodzisławiu Śląskim.	118,10
		Teren szybu "Jedłownik"	3,20
18.	Żory	Teren byłego zakładu tworzyw sztucznych ERG	35,30
		Teren byłego dołu pocegielnianego.	10,70
		Teren po szpitalu miejskim	0,66
		Tereny pokopalniane w dzielnicy Rój	7,40
		Tereny pokolejowe w dzielniczy Kleszczówka i Baranowice	1,00
Łączna powierzchnia terenów zdegradowanych i poprzemysłowych w Subregionie Zachodnim			**2 163,24**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ogólnodostępnej Platformy Informacyjnej – Tereny poprzemysłowe i zdegradowane, www.opitpp.orsip.pl oraz JST Subregionu Zachodniego.

Analizując powyższą tabelę można zauważyć, że w aż 18 na 28 samorządach Subregionu Zachodniego istnieją tereny, które wymagają interwencji w zakresie przywrócenia im starej lub nadanie nowej funkcji. W wielu przypadkach są to tereny o sporym zróżnicowaniu funkcyjnym, w tym hałdy, zalewiska, zwałowiska czy tereny po byłych kopalniach.

W ramach działań środowiskowych na szczególną uwagę zasługuje podjęcie interwencji na rzecz ograniczenia zanieczyszczeń w powietrzu oraz zmniejszenia energochłonności budynków. Subregion Zachodni cechuje się znaczną emisją zanieczyszczeń pyłowych i gazowych w powietrzu. W skali województwa w 2013 roku region wyemitował 19,34% (2959 t/r) zanieczyszczeń pyłowych i 24,19% zanieczyszczeń gazowych (9 972 955 t/r). Po Subregionie Centralnym, jest on drugim Subregionem emitującym najwięcej zanieczyszczeń do powietrza. Wśród przyczyn zanieczyszczeń można wyróżnić trzy podstawowe grupy: emisja liniowa tj. obszar komunikacji (natężenie ruchu na poszczególnych trasach komunikacyjnych, stan techniczny dróg), emisja powierzchniowa (z sektora bytowego, w tym w większości z obszarów zwartej zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej z indywidualnymi źródłami ciepła) i emisja punktowa, która dotyczy działalności przemysłowej.

Znaczącym problemem Subregionu Zachodniego jest tzw. niska emisja, której źródłem są głównie małe kotłownie oraz paleniska domowe, które poprzez swoją mnogość w zwartej zabudowie mieszkaniowej powodują emisję szkodliwych pyłów i gazów do atmosfery. Podstawowym nośnikiem energii cieplnej dla istniejącej zabudowy mieszkaniowej, niepodłączonej do systemów ciepłowniczych jest paliwo stałe, takie jak węgiel kamienny i koks, przy czym część mieszkańców ze względów czysto ekonomicznych korzysta z asortymentów węgla niskiej jakości, w tym mułów węglowych. Z tych względów do powietrza przedostaje się szkodliwy dla górnych dróg oddechowych i płuc pył zawieszony PM10.

Poprawę istniejącego stanu mogłaby zapewnić rewitalizacja „Zielonych Płuc Śląska”, z wykorzystaniem obszarów kompleksów leśnych, np. „Cysterskich Kompozycji Krajobrazowych Rud Wielkich”, jako remedium absorbujące dwutlenek węgla z atmosfery oraz zapewniające w zamian tlen. Zaburzone stosunki wodne w obrębie kompleksu leśnego powinny zostać przywrócone do stanu zbilansowania programem małej retencji oraz zabezpieczenia przeciwpowodziowego.

Na terenie Subregionu Zachodniego pomiary stężeń zanieczyszczeń w powietrzu przeprowadzają dwie stacje, w Rybniku i Wodzisławiu Śląskim, które badania wykonują w ramach Śląskiego Monitoringu Powietrza. W regionie odnotowuje się stałe przekraczanie normy pyłu zawieszonego (tj. 40 ug/m^3), co obrazuje poniższa tabela.

Tabela 8. Zestawienie poziomu pyłu zawieszonego PM10 (w ug/m^3) w Subregionie Zachodnim w ujęciu rocznym w latach 2010 – 2013.

ROK	STACJA – WODZISŁAW ŚLĄSKI	STACJA - RYBNIK
2010	80	61
2011	63	60
2012	65	71
2013	52	49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze strony www Śląskiego Monitoringu Powietrza.

Subregion Zachodni z uwagi na częste przekraczanie poziomu dopuszczalnego 24-godz. stężeń pyłu zawieszonego PM10 w roku kalendarzowym, przekroczenie dopuszczalnego poziomu pyłu zawieszonego PM10 w roku kalendarzowym, a także przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu w roku kalendarzowym został podzielony zgodnie z „Programem ochrony powietrza dla stref województwa śląskiego, w których stwierdzone zostały ponadnormatywne poziomy substancji w powietrzu" na dwa podregiony: Aglomerację Rybnicko-Jastrzębską (obejmuje ona miasta: Jastrzębie-Zdrój, Rybnik, Żory) i strefę śląską (m.in. obszar powiatu: wodzisławskiego, rybnickiego i raciborskiego), gdzie, zgodnie z programami ochrony powietrza, skupić się należy na wymianie, bądź modernizacji indywidulanych źródeł ciepła, podłączaniu budynków do sieci ciepłowniczych oraz termomodernizacji budynków, co znacząco przyczyni się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do powietrza.

Kolejna kwestia środowiskowa, z którą w horyzoncie czasowym 2014 – 2020 musi zmierzyć się Subregion Zachodni dotyczy zadań z zakresu gospodarki wodno – ściekowej. Na analizowanym obszarze znajduje się dziewięć komunalnych oczyszczalni ścieków biologicznych i dziewięć z podwyższonym usuwaniem biogenów. Z roku na rok wzrasta liczba ludności korzystających z oczyszczalni. W roku 2010 było to 388 164 osób, a już w 2013 roku – 421 159. Zróżnicowanie jest natomiast widoczne w podziale ludności na tych mieszkających w miastach i na wsi. Stale wzrasta procent ludności korzystających z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności. W 2010 roku – 60,6%, w 2011 r. – 61,8%, w 2012 r. – 65,3%, a w 2013 r. – 66%. W miastach subregionu wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 79,3%, a na wsiach – 22,5% (dane za rok 2013). Te różnice wynikać mogą z faktu, iż stopień skanalizowania Subregionu Zachodniego wg szacunkowych wyliczeń wynosi nie wiele ponad 65%. Na wsiach w wielu przypadkach, z uwagi na niski poziom zabudowy, sieć kanalizacyjna może nawet nie powstać. Można przy tym zauważyć spadek liczby zbiorników bezodpływowych, przy wzroście liczby oczyszczalni przydomowych, które służyć mają gromadzeniu nieczystości ciekłych.

Ponadto w subregionie znajduje się 11 oczyszczalni ścieków przemysłowych, z czego sześć obiektów to oczyszczalnie mechaniczne, jeden to oczyszczalnia chemiczna, zaś cztery są oczyszczalniami biologicznymi. Odnotowano poprawę nie tylko dostępności infrastruktury, ale również jej jakości. Głównym celem działań w gospodarce wodno-ściekowej, bezpośrednio związanym z efektywnym gospodarowaniem zasobami wodnymi, jest konieczność ograniczenia zrzutów nieoczyszczonych

i niedostatecznie oczyszczonych ścieków. Finansowanie w zakresie gospodarki ściekowej jest i w dalszym ciągu będzie kierowane w pierwszej kolejności na najpilniejsze potrzeby w zakresie rozbudowy infrastruktury komunalnej, mając na względzie konieczność wypełnienia wymogów i standardów w zakresie jakości środowiska, nałożonych na Polskę po przystąpieniu do Unii Europejskiej.

Innym problemem środowiskowym jest również gospodarka odpadami komunalnymi. Na terenie Subregionu Zachodniego działają cztery czynne składowiska odpadów, na których unieszkodliwiane są odpady komunalne o łącznej powierzchni 19,1 ha. Z roku na rok wzrasta liczba wytworzonych odpadów zmieszanych przypadających na jednego mieszkańca. W 2010 roku na 1 mieszkańca regionu przypadało 251,3 kg śmieci, w 2013 roku było to już 263,8kg. Mimo legalnych składowisk istotnym problemem są także dzikie wysypiska śmieci, które niewątpliwie przyczyniają się do skażenia gleb i wód. W 2013 roku zajmowały one łączną powierzchnię 20 690 m^2 (przy czym zlikwidowano 75 szt. wysypisk, unieszkodliwiając łącznie 73,4t odpadów). Stąd w regionie potrzeba wsparcia inwestycji w sektor gospodarki odpadami, która pozwoli na zwiększenie ilości unieszkodliwionych oraz poddanych recyklingowi odpadów, co spowoduje zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska naturalnego.

Analizując priorytet przestrzeń i środowisko nie sposób pominąć także infrastruktury komunikacyjnej. Osią komunikacyjną Subregionu Zachodniego jest przede wszystkim autostrada A1, która przecina wschodnią część Subregionu. Przebiega ona przez gminy: Czerwionkę – Leszczyny, Żory, Świerklany, Mszanę, Gorzyce. Kolejną istotną trasą drogową jest Droga Krajowa 78, która przebiega od granicy państwa w Chałupkach, poprzez gminy Gorzyce, Wodzisław Śląski, Radlin, Rybnik w kierunku Gliwic. Droga ta w większości swojego przebiegu prowadzi przez gęstą zabudowę miejską. Nie jest ona przystosowana do utrzymania obciążającego ją obecnie ruchu. Ponadto przez Subregion przebiegają DK 81 i 45. Szkielet drogowy Subregionu Zachodniego uzupełniają drogi wojewódzkie: 917,923, 924, 929, 932, 933, 935, 936, 937.

Subregion cechuje się brakami w infrastrukturze transportowej, słabą jakością tejże infrastruktury lub fizycznym brakiem oferty przewozowej alternatywnej dla indywidualnej komunikacji samochodowej. Nie bez znaczenia pozostaje również mnogość różnego rodzaju przewoźników, wśród których można wymienić spółki samorządowe, Międzygminny Związek Komunikacyjny, PKP oraz prywatnych przedsiębiorców. Za ilością przewoźników kroczy duża ilość rozkładów jazdy oraz niedoskonała synchronizacja w tym zakresie. Obszary peryferyjne komunikacyjne obrazuje mapa nr 5. Ww. układ drogowy obejmujący drogi wojewódzkie i krajowe, wprawdzie systematycznie modernizowany, nijak nie przystaje do potoków samochodów, które obecnie z niego korzystają. Największe natężenie występuje na drogach krajowych, przebiegających przez ścisłe centra miast, stanowiące w dodatku bezpłatne alternatywy dla autostrad, na których przewiduje się w przyszłości wprowadzenie poboru opłat. Stąd konieczność rozbudowy infrastruktury komunikacyjnej.

Priorytet 4 - Zarządzanie rozwojem

Działania definiowane do realizacji na obszarze Subregionu Zachodniego są spójne funkcjonalnie, terytorialnie i czasowo. Zakłada się ich realizację równolegle lub w sposób postępujący – jedne po drugich. Zdefiniowane kierunki działań, które będą się przekładały na konkretne projekty zgłaszane

do dofinansowania z różnorakich źródeł nadają się do realizacji w formule partnerskiej przez kilka podmiotów samorządowych. Do ich realizacji mogą być dokooptowane podmioty spoza sektora samorządowego.

Zarówno opracowanie niniejszej Strategii, jak i inne działania podejmowane na jej podstawie realizowane są z uwzględnieniem założenia, że wspólna realizacja projektów ma prowadzić do integracji samorządów oraz innych, zaangażowanych partnerów. Tego typu podejście prowadzi do wyróżnienia wizerunku Subregionu i jego samorządów w otoczeniu regionalnym. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż Subregion Zachodni jest stowarzyszeniem wszystkich 28 jednostek samorządu terytorialnego, które od 2013 r. wspólnie koncentruje się na zadaniach istotnych z punktu widzenia regionu.

4. Cele rozwoju Subregionu Zachodniego

W zgodzie ze zidentyfikowanymi uwarunkowaniami oraz ustalonymi priorytetami strategicznymi sformułowano cele strategiczne oraz uszczegóławiające je cele operacyjne Subregionu Zachodniego (numeracja celów strategicznych zgodna z numeracja odpowiadających im priorytetów strategicznych). Cele zostały sformułowane, jako kombinacja pożądanych stanów i procesów podtrzymujących ich osiąganie.

Tabela 9. Cele strategiczne i cele operacyjne Subregionu Zachodniego.

Cele strategiczne	Cele szczegółowe
C1. Konkurencyjna struktura gospodarcza Subregionu Zachodniego opierająca się na wykorzystywaniu potencjałów wewnętrznych oraz powiązaniach z sąsiednimi centrami rozwoju nowej gospodarki.	**C1.1.** Inteligentne specjalizacje gospodarcze wykorzystujące kapitał innowacyjny i kreatywny Subregionu oraz sąsiednich aglomeracji. **C1.2.** Sieci kooperacyjne łączące gospodarkę Subregionu z partnerami w sąsiednich aglomeracjach. **C1.3.** Przedsiębiorczość wykorzystująca potencjały Subregionu oraz rozwijająca się w otoczeniu tradycyjnych branż subregionu, w tym przemysłu wydobywczego, energetycznego i rolnictwa. **C1.4.** Wysoka atrakcyjność inwestycyjna Subregionu opierająca się na kapitale ludzkim, korzystnej lokalizacji oraz dobrze przygotowanych terenach inwestycyjnych. **C1.5.** Promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu.

C2. Wysoka jakość kapitału ludzkiego zwiększająca szanse rozwoju indywidualnego oraz wspierająca rozwój społeczny i gospodarczy Subregionu.	**C2.1.** Wysoka dostępność urozmaiconej, dostosowanej do oczekiwań rynku pracy oferty edukacyjnej każdego szczebla, w tym edukacji przedszkolnej. **C2.2.** Wysoka dostępność oferty czasu wolnego umożliwiającej wszechstronny rozwój kapitału ludzkiego subregionu. **C2.3.** Zaangażowanie mieszkańców w rozwój swoich miejscowości i rozwój społeczeństwa obywatelskiego. **C2.4.** Rozwijająca się przedsiębiorczość społeczna wspierająca regionalny rynek pracy. **C2.5.** Szerokie możliwości rozwoju społeczeństwa informacyjnego.
C3. Spójna, atrakcyjna i bezpieczna przestrzeń warunkująca rozwój aktywności mieszkańców i stanowiąca wyróżnik subregionu w otoczeniu.	**C3.1.** Wysoka estetyka przestrzeni publicznych opierająca się na wykorzystywaniu i wzbogacaniu dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego subregionu. **C3.2.** Przestrzeń subregionu rewitalizowana i dostosowywana do zmieniających się oczekiwań użytkowników. **C3.3.** Wewnętrzna spójność komunikacyjna gmin subregionu oraz całego subregionu opierająca się na zintegrowanej i nowoczesnej infrastrukturze komunikacyjnej oraz rozwiniętych formach zrównoważonego transportu, w tym na transporcie publicznym. **C3.4.** Poprawa stanu środowiska przyrodniczego (w szczególności poprzez zmniejszenie ilości zanieczyszczeń w powietrzu, rewitalizację „Zielonych Płuc Śląska” oraz poprawę gospodarki odpadami i gospodarki wodno - ściekowej). **C3.5.** Dobre skomunikowanie subregionu z sąsiednimi aglomeracjami (subregionami) w regionie i Republice Czeskiej. **C3.6.** Zabezpieczenie subregionu przed klęskami żywiołowymi i ich skutkami.

C4. Nowe perspektywy rozwoju oraz wysoka pozycja Subregionu Zachodniego w otoczeniu wynikająca ze wspólnej realizacji polityki rozwoju przez gminy subregionu.	**C4.1.** Kooperacja gmin w subregionie oraz w otoczeniu przyczyniająca się do komplementarnego wykorzystywania potencjałów Subregionu Zachodniego. **C4.2.** Zintegrowany system usług publicznych w subregionie zapewniający dostęp do wysokiej jakości udogodnień przy racjonalizacji kosztów oraz rozmieszczenia w przestrzeni. **C4.3.** Atrakcyjny wizerunek Subregionu Zachodniego, jako obszaru szans, aktywności i współpracy.

5. Analiza SWOT dla celów rozwoju Subregionu Zachodniego

W ramach analizy SWOT określono uwarunkowania wpływające na realizację wyznaczonych celów strategicznych i celów operacyjnych. Analiza SWOT udziela odpowiedzi na pytania:

- Jakie pozytywne czynniki wewnątrz Subregionu Zachodniego wspierają osiąganie postawionych celów (mocne strony – SIŁY):
  - czynniki, które mogą być wykorzystane na rzecz rozwoju, wspierają aktywności podmiotów w Subregionie,
  - czynniki, które wyróżniają Subregion w otoczeniu oraz przyciągają kolejne ważne podmioty,
- Jakie negatywne czynniki wewnątrz Subregionu Zachodniego utrudniają osiąganie postawionych celów (słabe strony – SŁABOŚCI):
  - hamują rozwój obszaru i utrudniają realizację aktywności przez podmioty z Subregionu,
  - obniżają atrakcyjność Subregionu dla różnych podmiotów.
- Jakie pozytywne czynniki w otoczeniu Subregionu Zachodniego wspomagają osiągnięcie postawionych celów? (okazje – SZANSE),
- Jakie negatywne czynniki w otoczeniu Subregionu Zachodniego utrudniają osiągnięcie postawionych celów? (bariery, problemy –ZAGROŻENIA).

Analiza SWOT dla celu C1:

Konkurencyjna struktura gospodarcza Subregionu Zachodniego opierająca się na wykorzystywaniu potencjałów wewnętrznych oraz powiązaniach z sąsiednimi centrami rozwoju nowej gospodarki.

Siły	Słabości
S1. korzystne usytuowanie komunikacyjne subregionu i dobre połączenia z aglomeracjami w regionie i w Czechach; S2. sąsiedztwo Aglomeracji Górnośląskiej – największego rynku zbytu i sieci współpracy w Polsce oraz aglomeracji ostrawsko-karwieńskiej; S3. walory przyrodnicze subregionu umożliwiające rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych, szczególnie turystyki weekendowej, turystyki edukacyjnej, turystyki dla osób aktywnych; S4. wysoka atrakcyjność inwestycyjna terenów zlokalizowanych w sąsiedztwie głównych arterii komunikacyjnych; S5. silna pozycja tradycyjnych branż, w tym przemysłu wydobywczego i energetyki mogących kreować sieci kooperacji oraz absorbować innowacje; S6. wysokie oceny atrakcyjności inwestycyjnej Subregionu Zachodniego dla działalności przemysłowej.	W1. transformacja gospodarki subregionu powodująca powstanie terenów poprzemysłowych o niskiej atrakcyjności dla inwestorów; W2. niski udział branż nowej gospodarki w aktualnej strukturze gospodarczej subregionu; W3. ograniczenia w realizacji niektórych funkcji gospodarczych na terenach o wysokiej wartości przyrodniczej; W4. znaczna część terenów inwestycyjnych o niedostatecznej atrakcyjności i słabym zainteresowaniu ze strony inwestorów; W5. niższa dostępność wysoko wyspecjalizowanych i wysoko wykwalifikowanych kadr (w stosunku do metropolii); W6. niski poziom współpracy samorządów na rzecz promocji inwestycyjnej i pozyskiwania inwestorów.
Szanse	**Zagrożenia**
O1. wsparcie dla rozwoju nowej gospodarki i inteligentnych specjalizacji gospodarczych w nowej perspektywie unijnej; O2. rosnący popyt na usługi czasu wolnego w obszarach aglomeracyjnych (w tym na obszarach wiejskich); O3. wysoka mobilność firm globalnych poszukujących nowych miejsc na prowadzenie swojej działalności; O4. koncentracja w Aglomeracji Górnośląskiej ośrodków akademickich, naukowych i instytucji otoczenia biznesu wspierających rozwój innowacji; O5. koncentracja w Aglomeracji Górnośląskiej kadr dla nowej gospodarki;	T1. wysoka atrakcyjność największych aglomeracji europejskich dla firm gospodarki opartej na wiedzy; T2. wysoka konkurencja firm globalnych na rynku produktów innowacyjnych; T3. obserwowany w Polsce niski poziom powiązań między gospodarką a nauką oraz słaby transfer innowacji do gospodarki; T4. niski poziom finansowania badań i wdrażania innowacji w Polsce zarówno przez sektor publiczny, jak i sektor biznesu; T5. niska elastyczność systemu edukacji w Polsce i słabe dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy.

O6. ścisłe powiązania gospodarki subregionu z gospodarką całej konurbacji górnośląskiej.	

Analiza SWOT dla celu C2:

Wysoka jakość kapitału ludzkiego zwiększająca szanse rozwoju indywidualnego oraz wspierająca rozwój społeczny i gospodarczy subregionu.

Siły	Słabości
S1. urozmaicona oferta edukacyjna dostępna w subregionie; S2. dobrze przygotowane kadry techniczne; S3. rosnące zainteresowanie mieszkańców podwyższaniem kompetencji i ich dostosowywaniem do potrzeb rynku pracy; S4. dobre warunki środowiskowe sprzyjające zatrzymywaniu i przyciąganiu mieszkańców; S5. potencjał przyrodniczy i kulturowy umożliwiający rozwój funkcji czasu wolnego dla aktualnych i potencjalnych mieszkańców subregionu; S6. aktywność mieszkańców obszarów wiejskich, w tym zaangażowanie w Lokalne Grupy Działania i inne organizacji tj. KGW, OSP, LKS, Koła Emerytów itp.; S7. oferta kulturalna głównych ośrodków subregionu o znaczeniu ponadlokalnym, w tym cykliczne wydarzenia o randze krajowej.	W1. procesy emigracyjne osłabiające dostępność fachowców poszukiwanych na subregionalnym rynku pracy; W2. procesy demograficzne w subregionie wymagające zreformowania sieci placówek edukacyjnych; W3. pojawiające się skupiska mieszkańców dotkniętych długotrwałym bezrobociem lub patologiami; W4. niedostatecznie rozwinięta infrastruktura teleinformatyczna; W5. wykluczenie cyfrowe – kompetencyjne lub infrastrukturalne – niektórych grup mieszkańców.
Szanse	**Zagrożenia**
O1. popyt na usługi edukacyjne umożliwiający rozwój placówek edukacyjnych i naukowo-edukacyjnych; O2. procesy suburbanizacyjne zachodzące w aglomeracyjnych obszarach województwa, umożliwiające przyciągnięcie nowych mieszkańców poszukujących lepszych warunków środowiskowych; O3. rozwiązania prawne umożliwiające rozwój spółdzielni socjalnych; O4. rosnące kompetencje informatyczne społeczeństwa; O5. rozwój rynkowych i publicznych usług dostępnych przy wykorzystaniu ICT.	T1. niska elastyczność systemu edukacji w Polsce i słabe dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy; T2. utrzymujące się w Polsce wysokie bezrobocie wpływające na obniżanie atrakcyjności warunków pracy; T3. nieukształtowane w Polsce społeczeństwo obywatelskie i niska świadomość możliwości wpływu mieszkańców na rozwój lokalny; T4. znaczna mobilność wysoko wykwalifikowanych mieszkańców oraz atrakcyjność wielkich metropolii dla takich osób; T5. niskie tempo rozwoju przedsiębiorczości społecznej.

Analiza SWOT dla celu C3:

Spójna, atrakcyjna i bezpieczna przestrzeń warunkująca rozwój aktywności mieszkańców i stanowiąca wyróżnik Subregionu w otoczeniu.

Siły	Słabości
S1. duży udział terenów zielonych; S2. relatywnie dobry wewnętrzny układ komunikacyjny zintegrowany z powiązaniami krajowymi i międzynarodowymi; S3. dogodne położenie na międzynarodowych szlakach komunikacji drogowej zarówno w układzie północ-południe, jak też w układzie wschód-zachód (bliskość węzła autostrad A1 i A4); S4. zabytki o wysokiej wartości historycznej i architektonicznej mogące stanowić symbole subregionu oraz jego istotną atrakcję turystyczną; S5. miejsca o wysokiej atrakcyjności krajobrazu będącego wypadkową wartości przyrodniczych oraz kulturowych; S6. środowiska twórcze związane z subregionem oraz liczne znane osobistości świata kultury wywodzące się z subregionu; S7. gleby wysokiej jakości.	W1. wymagająca poprawy jakość przestrzeni publicznych znacznej części gmin subregionu – przestrzenie publiczne zadbane, lecz słabo wykształcone centra usługowe oraz niski poziom różnego rodzaju aktywności decydujących o atrakcyjności centrów gmin lub dzielnic; W2. duża ilość terenów wymagających rekultywacji i rewitalizacji; W3. niska atrakcyjność terenów poprzemysłowych dla inwestycji biznesowych, mieszkaniowych i innych; W4. wysoka gęstość sieci osadniczej oraz silnie rozwinięte funkcje gospodarcze, w tym gospodarki tradycyjnej stanowiące obciążenie środowiska przyrodniczego; W5. obciążenie środowiska przyrodniczego antropopresją, w tym niska jakość powietrza wynikająca z nierozwiązanego problemu niskiej emisji oraz zanieczyszczeń transgranicznych, jak również zagrożenie dla stanu gleb i wód powierzchniowych i podziemnych w kontekście nie w pełni rozwiniętej gospodarki wod.-ściekowej, głęboka eksploatacja kruszyw z depresyjnym oddziaływaniem na obszary leśne; W6. znaczne przekształcenia charakteru terenów sąsiadujących z realizowanymi w ostatnich latach inwestycjami transportowymi (wymagające nowego zagospodarowania korytarze wzdłuż autostrad); W7. występowanie terenów zagrożonych powodziami oraz podtopieniami wymagające rozwiniętego systemu ochrony przeciwpowodziowej, w tym systemu retencji;

	W8. niedostateczna świadomość mieszkańców subregionu w zakresie poszanowania środowiska przyrodniczego i przestrzeni; W9. ograniczanie lub likwidacja pasażerskich połączeń kolejowych i autobusowych zarówno w układzie lokalnym, jak i ponadlokalnym; brak wydajnych połączeń drogowych i kolejowych w układzie E-W w obrębie Subregionu; W10. brak obwodnic niektórych gmin na drogach krajowych i wojewódzkich stanowiących główny układ komunikacyjny Subregionu; występowanie „wąskich gardeł"; W11. wymagająca modernizacji i rozbudowy infrastruktura transportu rowerowego; W12. występowanie procesów suburbanizacyjnych wpływających na spadek wydolności układu komunikacyjnego i wzrost presji na rozwój infrastruktury.
Szanse	**Zagrożenia**
O1. dostępność środków unijnych na działania rewitalizacyjne; O2. realizacja dużych inwestycji komunikacyjnych poprawiających łączność komunikacyjną województwa i kraju; O3. nowe technologie umożliwiające wdrażanie inteligentnych rozwiązań w transporcie; O4. wzrost zainteresowania osób młodych alternatywnymi formami transportu, w szczególności transportem rowerowym; O5. zainteresowanie środowisk artystycznych podejmowaniem działań w przestrzeniach publicznych.	T1. procesy suburbanizacyjne obciążające przestrzeń; T2. regres transportu publicznego w Polsce; T3. duża konkurencja o środki na finansowanie rewitalizacji; T4. zmiany klimatu będące przyczyną anomalii pogodowych oraz pojawiania się większej liczby zjawisk kryzysowych; T5. wysokie koszty przemian przestrzeni publicznych; T6. konkurencja pomiędzy przestrzeniami publicznymi, a nowo powstającymi centrami handlowo-usługowymi.

Analiza SWOT dla celu C4:

Nowe perspektywy rozwoju oraz wysoka pozycja Subregionu Zachodniego w otoczeniu wynikająca ze wspólnej realizacji polityki rozwoju przez gminy Subregionu.

Siły	Słabości
S1. atuty przyrodnicze umożliwiające budowanie atrakcyjnego wizerunku subregionu; S2. doświadczenia samorządów subregionu w realizowaniu wspólnych projektów; S3. transgraniczne usytuowanie subregionu umożliwiające realizację projektów o charakterze międzynarodowym; S4. korzystna lokalizacja względem ośrodków dysponujących silnym potencjałem rozwojowym oraz realizujących ważne projekty; S5. tradycyjne, spajane silnymi więziami i wspólnymi wartościami społeczności lokalne; S6. wydarzenia kulturalne.	W1. nieukształtowana marka subregionu, a także produktów wytwarzanych w subregionie; W2. brak wspólnej systemowej promocji gmin subregionu; W3. niejednolity charakter subregionu utrudniający precyzyjne określenie wyróżników obszaru; W4. skomplikowany proces negocjacyjny towarzyszący racjonalizacji sieci placówek usług publicznych, w tym silny opór społeczny; W5. zmiany demograficzne w subregionie wymuszające zmianę zakresu, sposobu i miejsc świadczenia usług publicznych.
Szanse	**Zagrożenia**
O1. rosnące zainteresowanie podmiotów reprezentujących różne sektory (zwłaszcza nauka, kultura i biznes) do nawiązywania współpracy w skali ponadregionalnej; O2. preferowanie projektów partnerskich w nowym horyzoncie programowania UE; O3. działania województwa śląskiego nakierowane na promocję inwestycyjną, kulturalną i turystyczną regionu; O4. zainteresowanie regionów, miast i gmin europejskich podejmowaniem współpracy z innymi obszarami w UE, w tym w Polsce; O5. przynależność do tzw. dunajskiego obszaru integracji europejskiej (KPZK, ESPON) – kontynentalny kontekst rozwoju i współpracy.	T1. wysoka identyfikowalność metropolii, w tym Aglomeracji Górnośląskiej; T2. stereotypowy, negatywny wizerunek Górnego Śląska jako obszaru o niskiej jakości życia i środowiska przyrodniczego; T3. rozpowszechnione wśród samorządów podejście konkurencyjne dominujące nad podejściem kooperacyjnym; T4. brak standaryzacji rozwiązań technologicznych stosowanych w administracji samorządowej utrudniający nawiązywanie współpracy; T5. deficyty w statystyce publicznej utrudniające prowadzenie monitoringu procesów rozwojowych.

6. Kierunki działań

Dla celów operacyjnych, w nawiązaniu do wyników analizy SWOT, sformułowano kierunki zawierające wstępnie wyselekcjonowane grupy działań strategicznych lub przedsięwzięć.

Tabela 10. Kierunki działań wdrażające cele strategiczne Subregionu Zachodniego.

Cele szczegółowe	Kierunki
C1.1. Inteligentne specjalizacje gospodarcze wykorzystujące kapitał innowacyjny i kreatywny subregionu oraz sąsiednich aglomeracji.	1. Wzmacnianie relacji pomiędzy nauką, edukacją, kulturą a gospodarką. 2. Wspieranie rozwoju usług zdrowotnych i opiekuńczych o znaczeniu regionalnym opierających się na wysokich kompetencjach kadr oraz nowoczesnych technologiach. 3. Wspieranie rozwoju działalności usługowej w zakresie przetwarzania informacji i obsługi firm. 4. Wspieranie rozwoju działalności związanych z nowoczesną energetyką, wykorzystywaniem odnawialnych źródeł energii, technologiami energooszczędnymi. 5. Rozwijanie funkcji naukowych i edukacyjnych powiązanych z inteligentnymi specjalizacjami Subregionu Zachodniego. 6. Kreowanie atrakcyjnych przestrzeni umożliwiających powstawanie klastrów firm kreatywnych i innowacyjnych. 7. Tworzenie marki tradycyjnych produktów subregionu, w tym produktów spożywczych.
C1.2. Sieci kooperacyjne łączące gospodarkę subregionu z partnerami w sąsiednich aglomeracjach.	8. Wspieranie zacieśniania związków firm z Subregionu Zachodniego z podmiotami naukowymi, badawczo-rozwojowymi i kulturalnymi w sąsiednich aglomeracjach, w tym głównie poprzez wykorzystanie instrumentów informacyjno-promocyjnych oraz doradczo-edukacyjnych. 9. Stwarzanie warunków do powstawania w subregionie filii firm oraz innowacyjnych instytucji otoczenia biznesu. 10. Kreowanie Subregionu Zachodniego, jako obszaru spotkania i wspólnych interesów firm z Aglomeracji Górnośląskiej i aglomeracji ostrawsko-opawskiej, a także innych aglomeracji i subregionów.

C1.3.	**Przedsiębiorczość wykorzystująca potencjały subregionu oraz rozwijająca się w otoczeniu tradycyjnych branż subregionu, w tym przemysłu wydobywczego, energetycznego i rolnictwa.**	11. Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. 12. Promocja turystyczna subregionu, zwłaszcza w pobliskich aglomeracjach. 13. Wspieranie rozwoju działalności gospodarczych w otoczeniu rolnictwa oraz działalności powiązanych z rolnictwem (w tym agroturystyka). 14. Wspieranie rozwoju małych i średnich firm współpracujących z tradycyjnymi branżami w subregionie.
C1.4.	**Wysoka atrakcyjność inwestycyjna subregionu opierająca się na kapitale ludzkim, korzystnej lokalizacji oraz dobrze przygotowanych terenach inwestycyjnych.**	15. Wykorzystywanie poprawiającego się położenia komunikacyjnego subregionu dla przyciągania inwestorów. 16. Wspieranie powstawania przestrzennych skupisk firm, w tym tworzenie/rozwój stref aktywności gospodarczej przy wykorzystaniu nowo powstającej infrastruktury komunikacyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni między Aglomeracją Rybnicką a Aglomeracją Górnośląską oraz aglomeracją ostrawsko-opawską. 17. Promowanie subregionu poprzez dostarczanie inwestorom w otoczeniu informacji o dostępnych zasobach ludzkich oraz kierunkach ich rozwoju. 18. Działania na rzecz wspólnej promocji terenów inwestycyjnych, np. wspólna reprezentacja w trakcie targów i imprez gospodarczych.
C1.5.	**Promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu.**	19. Wspieranie firm z Subregionu stosujących zasady społecznej odpowiedzialności biznesu, w szczególności poprzez działania wizerunkowe.
C2.1.	**Wysoka dostępność urozmaiconej, dostosowanej do oczekiwań rynku pracy oferty edukacyjnej.**	20. Dostosowywanie kierunków kształcenia do aktualnych i perspektywicznych potrzeb rynku pracy. 21. Upowszechnianie edukacji przedszkolnej wraz z poprawą jakości zajęć oraz ich urozmaiceniem. 22. Rozwijanie oferty edukacyjnej dla dorosłych.

		23. Łączenie pracodawców z instytucjami edukacyjnymi dla wspólnego kształtowania procesu edukacyjnego. 24. Specjalne instrumenty wspierające absolwentów na subregionalnym rynku pracy. 25. Wspieranie podnoszenia kompetencji przedsiębiorców w zakresie wykorzystywania wiedzy pracowników dla rozwoju firmy.
C2.2.	**Wysoka dostępność oferty czasu wolnego umożliwiającej wszechstronny rozwój kapitału ludzkiego subregionu.**	26. Rozwijanie oferty kulturalnej oraz rekreacyjnej, w tym oferty małych firm z subregionu. 27. Tworzenie nowych przestrzeni wypoczynku, szczególnie dla rodzin i osób aktywnie spędzających czas (tereny zielone, urządzenia rekreacyjne). 28. Rozwijanie kulturalnych i sportowych talentów mieszkańców. 29. Rozwój edukacji kulturalnej zwiększającej zainteresowanie mieszkańców twórczym spędzaniem czasu wolnego. 30. Kreowanie wyspecjalizowanych centrów kultury tworzących ofertę dla mieszkańców o zróżnicowanych zainteresowaniach.
C2.3.	**Zaangażowanie mieszkańców w rozwój swoich miejscowości i rozwój społeczeństwa obywatelskiego.**	31. Inicjowanie projektów umożliwiających mieszkańcom angażowanie się w rozwój swoich miejscowości i rozwój reprezentowanych środowisk, szczególnie projektów kulturalnych, ekologicznych, społecznych i charytatywnych. 32. Realizacja projektów społecznych wykorzystujących idee odnowy wsi oraz rewitalizacji. 33. Podnoszenie odpowiedzialności mieszkańców za stan przestrzeni publicznych. 34. Realizacja działań podnoszących poziom integracji społeczności lokalnych w Subregionie Zachodnim. 35. Realizacja działań społecznych zorientowanych na wzmacnianie relacji transgranicznych.

C2.4.	**Rozwijająca się przedsiębiorczość społeczna wspierająca subregionalny rynek pracy.**	36. Promowanie przedsiębiorczości społecznej wśród grup mieszkańców o słabej pozycji na rynku pracy. 37. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej w sferach życia niezagospodarowanych przez działania rynkowe (brak realnej oferty lub zanikająca oferta rynkowa).
C2.5.	**Szerokie możliwości rozwoju społeczeństwa informacyjnego.**	38. Rozwijanie kompetencji informatycznych mieszkańców. 39. Promowanie wykorzystywania narzędzi informatycznych do realizacji różnych funkcji gospodarczych, społecznych, administracyjnych etc. 40. Rozwój infrastruktury informatycznej w subregionie.
C3.1.	**Wysoka estetyka przestrzeni publicznych opierająca się na wykorzystywaniu i wzbogacaniu dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego subregionu.**	41. Podnoszenie atrakcyjności centrów miast, gmin i dzielnic, zarówno w aspekcie estetycznym, jak i funkcjonalnym. 42. Kreowanie centrów w miastach i gminach, w których brak jest tradycyjnie ukształtowanych centrów. 43. Eksponowanie w przestrzeniach publicznych dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego. 44. Podnoszenie rangi centralnych przestrzeni publicznych przez rozwój funkcji zaspokajających codzienne potrzeby mieszkańców. 45. Edukacja użytkowników przestrzeni w zakresie ich wpływu na stan i jakość przestrzeni. 46. Budowa instalacji bazujących na odnawialnych źródłach energii oraz wdrożenie innych rozwiązań dostosowujących region do gospodarki niskoemisyjnej.
C3.2.	**Przestrzeń subregionu rewitalizowana i dostosowywana do zmieniających się oczekiwań użytkowników.**	47. Wielowymiarowa rewitalizacja tracących swoje funkcje i znaczenie centrów miast, gmin, dzielnic, miejscowości. 48. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów ze skumulowanymi problemami społecznymi i ekonomicznymi. 49. Działania na rzecz włączenia społecznego.

		50. Rewitalizacja terenów poprzemysłowych, w tym na cele gospodarcze. 51. Wzmacnianie znaczenia kultury oraz aktywności społecznych w rewitalizacji przestrzeni. 52. Tworzenie partnerstw podmiotów lokalnych na rzecz rewitalizacji. 53. Rekultywacja i porządkowanie terenów zdegradowanych i zdewastowanych oraz ich przygotowanie do pełnego procesu rewitalizacji.
C3.3.	**Wewnętrzna spójność komunikacyjna gmin subregionu i całego subregionu opierająca się na zintegrowanej i nowoczesnej infrastrukturze komunikacyjnej oraz rozwiniętych formach zrównoważonego transportu, w tym na transporcie publicznym.**	54. Usuwanie barier i „wąskich gardeł" w połączeniach komunikacyjnych pomiędzy gminami w subregionie, w tym z uwzględnieniem powiązań łączących ośrodki mniejsze (peryferyjne) z centrami subregionu. 55. Wspieranie rozwoju transportu zbiorowego umożliwiającego dostęp mieszkańców do rynku pracy oraz usług publicznych. 56. Rozwój inteligentnych systemów transportu w subregionie. 57. Rozwój systemu dróg rowerowych i innych form alternatywnego transportu.
C3.4.	**Poprawa stanu środowiska przyrodniczego.**	58. Działania na rzecz ograniczania niskiej emisji oraz uregulowanie gospodarki ściekowej. 59. Działania na rzecz efektywnego wykorzystania zasobów energetycznych nieodnawialnych, preferowanie OZE i budowa instalacji bazujących na odnawialnych źródłach energii oraz wdrożenie innych rozwiązań dostosowujących region do gospodarki niskoemisyjnej. 60. Zwiększenie odporności lasów na czynniki środowiskowe, dążenie do odbudowy ekosystemu poprzez stworzenie retencji wody, przywrócenie właściwego stanu siedlisk leśnych i zatrzymanie wody w profilu glebowym na terenach deficytowych.
C3.5.	**Dobre skomunikowanie subregionu z sąsiednimi aglomeracjami (subregionami) w regionie i w Republice Czeskiej.**	61. Włączanie zrealizowanych i powstających ciągów infrastruktury drogowej o znaczeniu ponadregionalnym w subregionalny system transportowy.

	62. Rozwój transportu zbiorowego łączącego główne ośrodki subregionu z sąsiednimi aglomeracjami.
C3.6. Zabezpieczenie subregionu przed klęskami żywiołowymi i ich skutkami.	63. Realizacja działań zabezpieczających przed zagrożeniami środowiskowymi. 64. Działania na rzecz koordynacji działań w zakresie zapobiegania klęskom żywiołowym i ich skutkom, w tym także współpraca z innymi samorządami. 65. Działania na rzecz koordynacji działań w zakresie zapobiegania klęskom żywiołowym i ich skutkom, w tym także współpraca z innymi samorządami. 66. Tworzenie systemów retencji w celu zapobiegania suszy. 67. Poprawa odporności ekosystemów leśnych w razie wystąpienia klęski pożaru. 68. Doposażenie służb szybkiego reagowania. 69. Tworzenie sieci infrastruktury przeciwpożarowej.
C4.1. Kooperacja gmin w subregionie oraz w otoczeniu przyczyniająca się do komplementarnego wykorzystywania potencjałów Subregionu Zachodniego.	70. Kreowanie dużych partnerskich projektów umożliwiających osiąganie wspólnych celów gmin subregionu oraz dodawanie i uzupełnianie potencjałów poszczególnych gmin. 71. Wzmacnianie mechanizmów stałej współpracy gmin w subregionie, w tym w aspekcie kreowania wspólnych projektów, promocji, wymiany informacji, monitorowania sytuacji. 72. Stworzenie partnerskiego systemu monitorowania i aktualizacji strategii rozwoju Subregionu Zachodniego. 73. Wykorzystywanie nowoczesnych technologii dla partnerskiego zarządzania rozwojem subregionu, w tym wspólne systemy informacji przestrzennej, wspólne narzędzia promocji itp. 74. Kreowanie dużych projektów realizowanych we współpracy z podmiotami w regionie, w tym z sąsiednimi aglomeracjami.

C4.2.	**Zintegrowany system usług publicznych w subregionie zapewniający dostęp do wysokiej jakości udogodnień przy racjonalizacji kosztów oraz rozmieszczenia w przestrzeni.**	75. Racjonalizacja sieci usług publicznych, szczególnie o wysokim poziomie specjalizacji i znaczeniu subregionalnym lub regionalnym. 76. Kreowanie usług publicznych o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym. 77. Rozwój kadr dla regionalnych i ponadregionalnych usług publicznych. 78. Rozwój usług publicznych na wysokim poziomie powiązanych z inteligentnymi specjalizacjami subregionu, w szczególności z usługami zdrowotnymi i opiekuńczymi.
C4.3.	**Atrakcyjny wizerunek Subregionu Zachodniego jako obszaru szans, aktywności i współpracy.**	79. Promowanie Subregionu Zachodniego jako atrakcyjnego miejsca dla mieszkańców, zwłaszcza ludzi młodych, osób o wysokich kwalifikacjach oraz rodzin. 80. Promowanie Subregionu Zachodniego, jako miejsca atrakcyjnego dla inwestorów realizujących swoją działalność w branżach powiązanych z inteligentnymi specjalizacjami gospodarczymi: usługi zdrowotne i opiekuńcze, przetwarzanie informacji i obsługa firm, nowoczesne energetyka, wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, technologie energooszczędne, tradycyjne produkty, w tym produkty spożywcze. 81. Promowanie projektów inicjowanych i realizowanych w Subregionie Zachodnim, szczególnie projektów partnerskich. 82. Wzmacnianie i eksponowanie atrakcyjnych przyrodniczych i kulturowych atutów Subregionu Zachodniego, jako wartości wzbogacających wizerunek województwa śląskiego.

7. Inteligentne specjalizacje gospodarcze Subregionu Zachodniego – kierunki rozwoju i wsparcia

Potencjały subregionu oraz perspektywy rynkowe uzasadniają skupienie się na rozwijaniu następujących inteligentnych specjalizacji gospodarczych Subregionu Zachodniego:

- e-usługi dla biznesu,
- telemedycyna,
- nowoczesna energetyka w powiązaniu z tradycyjnymi branżami subregionu,
- tradycyjne produkty spożywcze, rzemieślnicze i artystyczne wytwarzane z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.

Inteligentna specjalizacja: e-usługi dla biznesu

Potencjały Subregionu umożliwiające rozwój inteligentnej specjalizacji	▪ potencjał firm informatycznych, które mogą wykonywać działania w ramach inteligentnej specjalizacji; ▪ rozwinięte w subregionie szkolenia przez Internet; ▪ zadowalający i poprawiający się dostęp do Internetu; ▪ poprawiające się wyposażenie firm subregionu w sprzęt informatyczny; ▪ kadry techniczne, informatyczne, ekonomiczne dostępne w subregionie oraz pobliskich aglomeracjach; ▪ uczelnie kształcące specjalistów na potrzeby inteligentnej specjalizacji; ▪ dostępność dużego rynku zbytu w sąsiednich aglomeracjach, (przy czym rynek nie jest ograniczony przestrzennie ze względu na stosowanie technologii ICT).
Działalności składające się na inteligentną specjalizację	▪ doradztwo i szkolenia dla biznesu z wykorzystaniem ICT; ▪ internetowe „kojarzenie” odbiorców i dostawców wraz z zapewnieniem usług logistycznych; ▪ internetowa obsługa informatyczna; ▪ internetowa obsługa księgowo-kadrowa; ▪ internetowa organizacja wydarzeń biznesowych: konferencji, obsługa wyjazdów służbowych i wizyt studyjnych; ▪ internetowa usługa „kup produkt od rolnika” ▪ internetowa obsługa turystyki medyczno – uzdrowiskowej; ▪ internetowa organizacja „podróży sentymentalnych”; ▪ internetowe usługi przedsiębiorczości społecznej (opieka nad dzieckiem, osobą starszą).

Znaczenie inteligentnej specjalizacji dla rozwoju Subregionu	▪ otworzenie rynku na działalności wspierające inteligentną specjalizację: – firmy reklamowe i media, – e-bankowość, – logistyka (transport osób i transport towarów), – obsługa ruchu turystycznego, – przedsiębiorstwa społeczne, – gospodarstwa rolne, – usługi szkoleniowe, doradcze itp., – dostawcy usług internetowych i sprzętu; ▪ stworzenie miejsc pracy atrakcyjnych dla wykształconych mieszkańców Subregionu; ▪ podniesienie atrakcyjności i otwarcie nowych rynków dla innych produktów wytwarzanych w Subregionie, w tym innych produktów wytwarzanych w ramach inteligentnych specjalizacji oraz produktów tradycyjnych.
Kierunki wsparcia rozwoju inteligentnej specjalizacji	▪ rozwój kadr dla inteligentnej specjalizacji: – programiści i graficy, – projektanci stron internetowych, – konsultanci, – księgowi i specjaliści HR (kadry), – doradcy biznesowi, – specjaliści branżowi; ▪ zapewnienie szerokopasmowego i dostępnego pod względem ceny Internetu; ▪ kampanie promujące inteligentną specjalizację wśród lokalnych przedsiębiorców; ▪ patronaty nad programami w ramach specjalizacji; ▪ wspieranie organizacji pozarządowych zajmujących się szerzeniem kultury informatycznej wśród dzieci, młodzieży i osób starszych (uniwersytet III wieku).

Inteligentna specjalizacja: telemedycyna

Potencjały Subregionu umożliwiające rozwój inteligentnej specjalizacji	▪ rozwinięta kadra medyczna w regionie; ▪ istnienie kliniki kardiologicznej; ▪ korzystna lokalizacja umożliwiająca pozyskiwanie kadr z sąsiednich aglomeracji; ▪ korzystna lokalizacja umożliwiająca nawiązywanie współpracy przez podmioty z Subregionu z partnerami w sąsiednich aglomeracjach, w szczególności z placówkami medycznymi, uczelniami, jednostkami badawczo-rozwojowymi oraz innymi firmami; ▪ powiązanie specjalizacji telemedycznej z planowanym rozwojem w subregionie specjalizacji e-usług dla biznesu (synergia specjalizacji).

Działalności składające się na inteligentną specjalizację	▪ telemonitoring zdrowia; ▪ edukacja medyczna; ▪ realizacja działań i projektów profilaktyki zdrowotnej; ▪ doradztwo prozdrowotne; ▪ produkcja urządzeń dla potrzeb telemedycyny; ▪ wypożyczanie urządzeń monitorujących; ▪ przetwarzanie informacji medycznych; ▪ usługi towarzyszące świadczone bezpośrednio w placówkach zdrowotnych; ▪ opiekuńczych i rehabilitacyjnych.
Znaczenie inteligentnej specjalizacji dla rozwoju Subregionu	▪ wzrost liczby miejsc pracy dla kadr medycznych oraz opiekuńczych i rehabilitacyjnych; ▪ poprawa dostępności do usług zdrowotnych w Subregionie oraz w województwie; ▪ odciążenie placówek ochrony zdrowia; ▪ wzrost skuteczności leczenia i poprawa stanu zdrowia mieszkańców, a także wzrost świadomości zdrowotnej; ▪ odpowiedź na zachodzące zmiany demograficzne związane ze „starzeniem się" społeczeństwa; ▪ rozwój działalności powiązanych, w tym działalności technologicznych.
Kierunki wsparcia rozwoju inteligentnej specjalizacji	▪ rozwijanie międzywydziałowych studiów w zakresie telemedycyny; ▪ przyciąganie specjalistów z sąsiednich aglomeracji; ▪ tworzenie nowych kierunków kształcenia; ▪ doskonalenie kadr medycznych; ▪ tworzenie sieci współpracy pomiędzy podmiotami publicznymi, biznesowymi i pozarządowymi; ▪ promowanie nowych technologii telemedycznych dla klientów w Subregionie i w otoczeniu.

Inteligentna specjalizacja: nowoczesna energetyka w powiązaniu z tradycyjnymi branżami subregionu

Potencjały Subregionu umożliwiające rozwój inteligentnej specjalizacji	▪ tradycje Subregionu w działalnościach gospodarczych stanowiących źródło dla wykreowania specjalizacji – energetyka, przemysł wydobywczy; ▪ uczelnie wyższe i jednostki badawczo-rozwojowe o potencjale umożliwiającym rozwój specjalizacji; ▪ duża liczba kadr technicznych i inżynieryjnych; ▪ korzystna lokalizacja i możliwości nawiązywania współpracy z partnerami w sąsiednich aglomeracjach; ▪ zasoby naturalne Subregionu – zasoby energetyczne; ▪ dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna.

Działalności składające się na inteligentną specjalizację	▪ energetyka; ▪ przemysł wydobywczy; ▪ firmy zajmujące się technologiami ekologicznymi i ekoinnowacjami; ▪ przemysł elektromaszynowy; ▪ firmy przesyłowe; ▪ firmy zajmujące się wykorzystywaniem odnawialnych źródeł energii; ▪ firmy komplementarne dla specjalizacji: transportowe, budowlane, remontowe, logistyczne, marketingowe.
Znaczenie inteligentnej specjalizacji dla rozwoju Subregionu	▪ zagospodarowanie kadr dostępnych na rynku pracy; ▪ stworzenie bardziej atrakcyjnych miejsc pracy w nowoczesnym sektorze energetycznym; ▪ stworzenie nowych perspektyw rozwoju dla firm reprezentujących branże tradycyjne; ▪ wykorzystanie popytu na nowoczesne rozwiązania w sektorze energetycznym oraz dostosowanie do wymagań unijnych w zakresie gospodarki niskoemisyjnej; ▪ poprawa stanu środowiska w Subregionie i w województwie; ▪ podniesienie poziomu transferu innowacji do branż decydujących aktualnie w dużym stopniu o strukturze ekonomicznej Subregionu.
Kierunki wsparcia rozwoju inteligentnej specjalizacji	▪ kształtowanie partnerstwa podmiotów mogących wnosić do specjalizacji swoje zasoby i kompetencje; ▪ promowanie wśród przedsiębiorców, także reprezentujących sektor MŚP, możliwości realizowania działań w nowoczesnym sektorze energetycznym; ▪ kształcenie nowych kadr dla specjalizacji; ▪ wsparcie dla użytkowników energii ze źródeł odnawialnych; ▪ lobby na rzecz efektywnego gospodarowania energią.

Inteligentna specjalizacja: tradycyjne produkty spożywcze, rzemieślnicze i artystyczne wytwarzane z wykorzystaniem nowoczesnych technologii

Potencjały Subregionu umożliwiające rozwój inteligentnej specjalizacji	▪ tradycyjne produkty spożywcze, artystyczne i rzemieślnicze charakterystyczne dla gmin Subregionu; ▪ przywracanie tradycyjnych technologii i rynkowe wykorzystywanie lokalnych produktów, w tym rosnące zainteresowanie firm i klientów takimi produktami; ▪ rozwijające się firmy sektora spożywczego oraz ich dobra renoma na rynkach ponadlokalnych, w tym duża liczba firm o długich tradycjach oraz firm rodzinnych; ▪ kadry dla rozwoju specjalizacji; ▪ działalność Lokalnych Grup Działania i organizacji tj. KGW, Koła Emerytów i inne przywracających produkty tradycyjne; ▪ dobre warunki środowiskowe dla wytwarzania unikatowych produktów żywnościowych, w tym warunki klimatyczne dla uprawy winorośli; ▪ bogactwo historyczno-kulturowe Subregionu.

Działalności składające się na inteligentną specjalizację	▪ produkcja tradycyjnych wyrobów spożywczych, w tym produktów mleczarskich, cukierniczych, wędliniarskich, piekarniczych, piwa, wina, miodów etc.; ▪ produkcja tradycyjnych wyrobów rzemieślniczych i artystycznych; ▪ firmy marketingowe i promocyjne; ▪ firmy handlowe; ▪ logistyka; ▪ doradztwo dla małych firm działających w ramach specjalizacji.
Znaczenie inteligentnej specjalizacji dla rozwoju Subregionu	▪ wzrost liczby miejsc pracy; ▪ stworzenie silniejszych relacji pomiędzy rolnictwem a przetwórstwem; ▪ podniesienie atrakcyjności turystycznej Subregionu; ▪ podniesienie wartości produktów wytwarzanych w Subregionie; ▪ komercjalizacji talentów i pasji mieszkańców – rynkowe wykorzystanie działalności artystycznej; ▪ rozwój obszarów wiejskich subregionu dysponujących unikatowymi, tradycyjnymi technologiami i produktami; ▪ poprawa wizerunku Subregionu.
Kierunki wsparcia rozwoju inteligentnej specjalizacji	▪ podniesienie rangi tradycyjnych produktów Subregionu do stopnia produktów regionalnych; ▪ wspieranie procesu certyfikacji i lepszej kontroli produktów żywnościowych, ▪ działania promocyjne; ▪ sieciowanie producentów z Subregionu w celu poprawy ich pozycji na rynkach zewnętrznych; ▪ pomoc we wdrażaniu nowoczesnych technologii w firmach zajmujących się tradycyjnymi produktami – głównie w celu poprawy jakości i wydajności; ▪ kształcenie kadr; ▪ lobbing na rzecz zmiany przepisów blokujących wytwarzanie i sprzedaż niektórych produktów tradycyjnych.

8. Wdrażanie strategii

Prawidłowy przebieg procesu zarządzania strategicznego warunkowany jest zarówno poprawnością treści strategii, jak również przyjęciem odpowiedniego systemu wdrażania i kontroli realizacji strategii. System taki powinien traktować strategię nie tyle, jako listę zadań do wykonania, ale raczej, jako bazę dla podejmowania kolejnych decyzji kształtujących przyszłość Subregionu z uwzględnianiem zmian w uwarunkowaniach wewnętrznych i zewnętrznych. Wśród niezbędnych warunków wdrożeniowych należy uwzględnić w szczególności:

- pokonanie barier pomiędzy fazą koncepcyjną a wdrożeniową – zainicjowanie przedsięwzięć przygotowujących do konsekwentnego, partnerskiego realizowania zapisów strategii oraz sukcesywne przekładanie kierunkowych zapisów strategii na konkretne działania;
- zachowanie elastyczności strategii – dostosowywanie podejmowanych działań wdrożeniowych do zmieniającej się sytuacji w Subregionie i jego otoczeniu.

Założenia, które zostały poczynione przy podejmowaniu prac nad strategią – w szczególności te dotyczące udziału wielu podmiotów w formułowaniu i realizacji strategii – powinny być – dzięki odpowiedniemu systemowi wdrażania – zachowywane i rozwijane.

8.1. Partnerski system wdrażania strategii

Strategia, ze względu na długi horyzont realizacji powinna być traktowana, jako dokument otwarty – zarówno, jeżeli chodzi o jej treść, jak również podmioty wdrażające. Fundamentem procesu wdrażania jest stałe zaproszenie do współpracy kierowane do wszystkich aktywnych podmiotów z Subregionu w celu wspólnej realizacji działań rozwojowych. Zakłada się, zatem tworzenie warunków dla powstawania szerokich koalicji na rzecz trwałego i zrównoważonego rozwoju Subregionu z udziałem podmiotów zainteresowanych realizacją celów strategicznych. Realne partnerstwo we wdrażaniu strategii pozwala liczyć na uaktywnienie i zaangażowanie nowych potencjałów rozwojowych, a w konsekwencji na poprawę skuteczności działań wdrożeniowych. Wdrażanie strategii winno być oparte na wymianie poglądów i negocjacjach prowadzących do wypracowania szeroko akceptowanych sposobów realizacji.

W najbardziej konkretnym wymiarze włączenie we wdrażanie strategii społeczności lokalnych oraz innych podmiotów z Subregionu (ale także podmiotów spoza Subregionu mogących wspierać osiąganie celów strategicznych) przejawiać się winno w następujących aspektach:

- montaż środków na rzecz wdrażania strategii;
- stworzenie systemu informacji strategicznej;
- generowanie kreatywnych pomysłów na rozwój Subregionu;
- promowanie strategii w różnych środowiskach lokalnych;
- promowanie Subregionu Zachodniego w otoczeniu.

Konsekwentnie wzmacniane partnerstwo kształtuje współodpowiedzialność za przyszłość Subregionu Zachodniego wszystkich jego środowisk, przyczynia się do budowy społeczeństwa obywatelskiego oraz umożliwia pojawienie się efektów synergicznych, potęgujących pozytywne działania rozwojowe. Sektor samorządowy, w zależności od sytuacji, może przyjmować różne role w procesie wdrażana strategii sprowadzające się do inicjowania pewnych działalności, bezpośredniej realizacji projektów, koordynowania aktywności, czy wreszcie kooperowania z innymi liderami lokalnymi.

Schemat 5. Partnerskie wdrażanie Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego

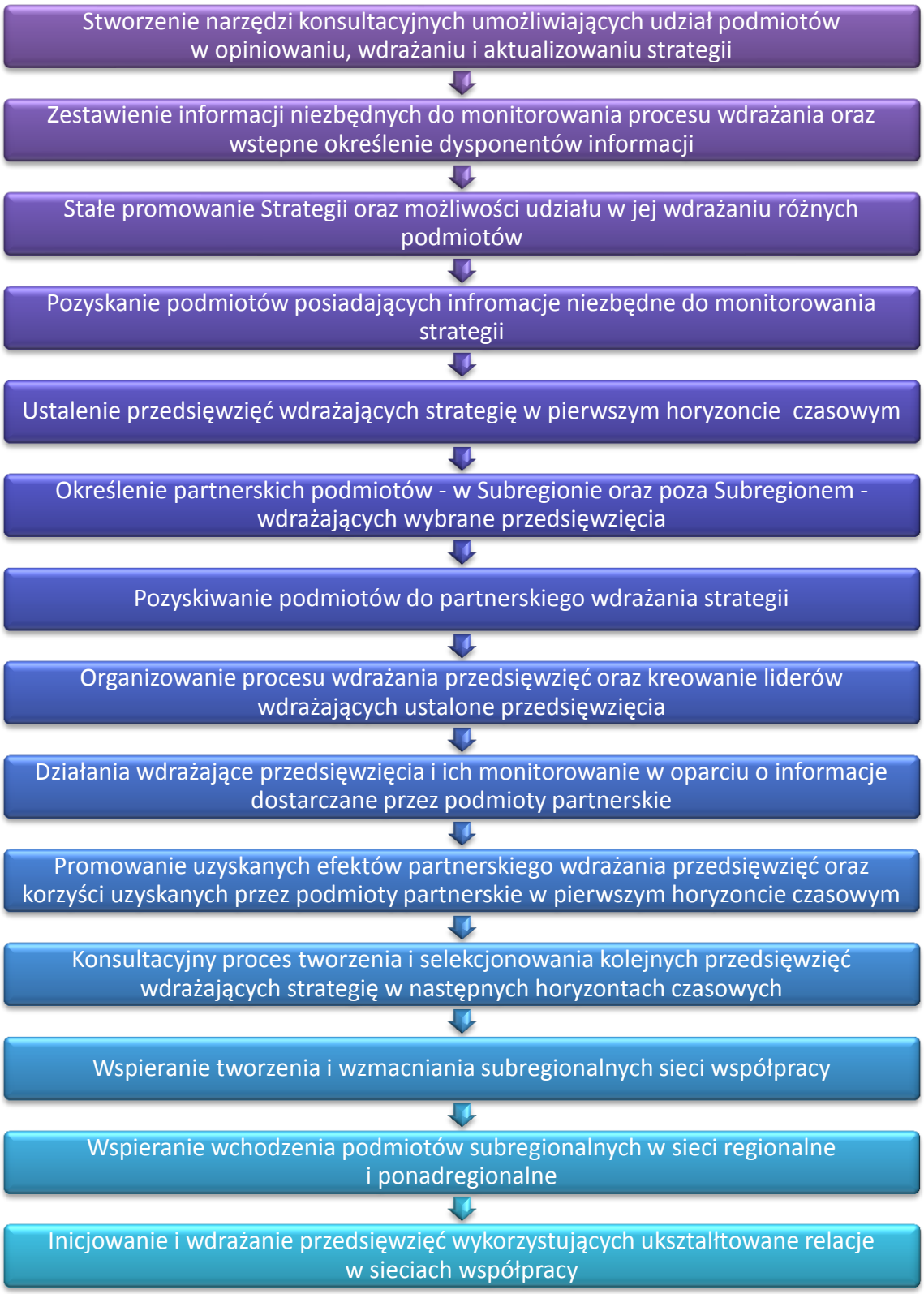

Schemat 6. Partnerskie tworzenie „inteligentnych" specjalizacji Subregionu Zachodniego

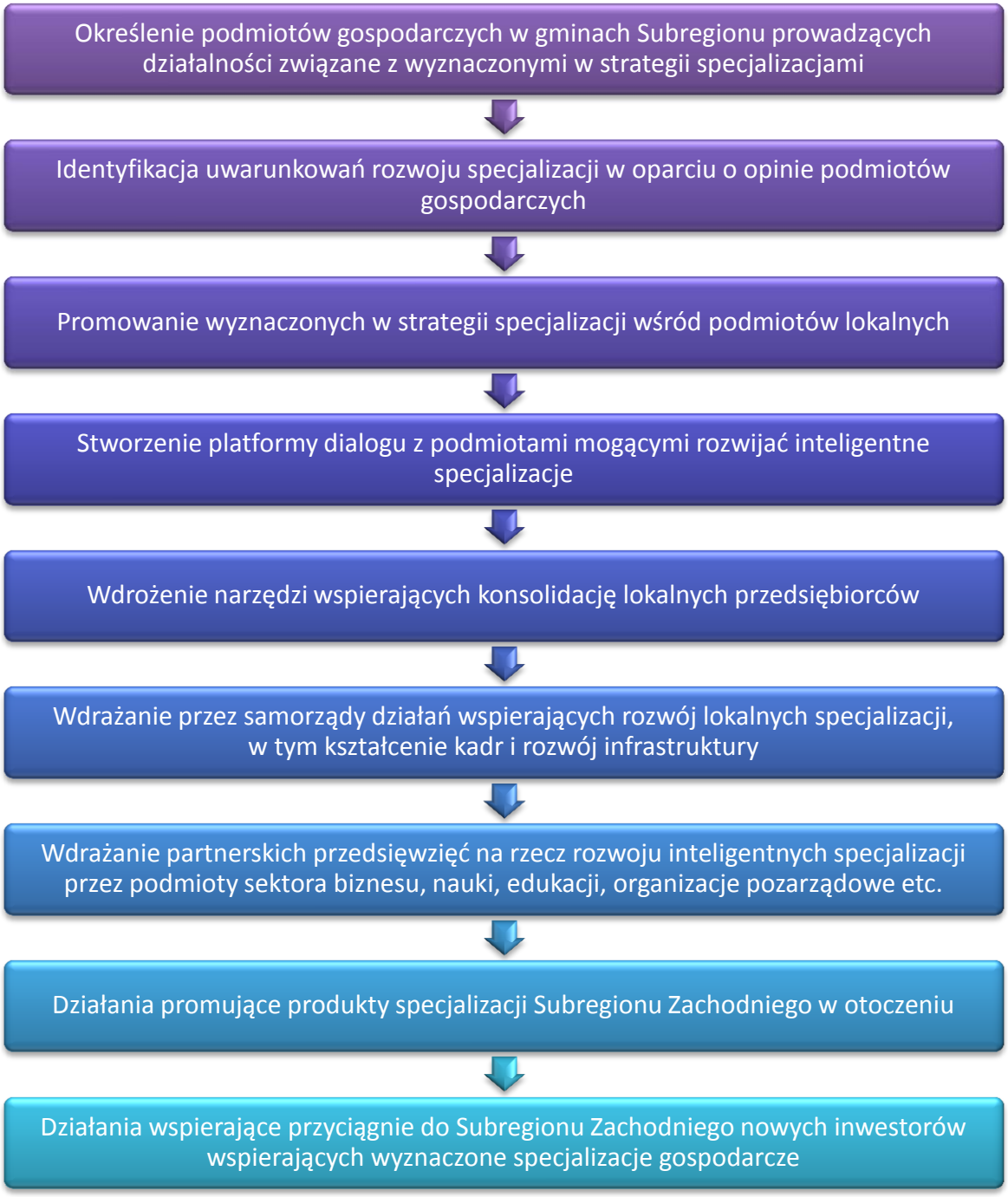

8.2. System wdrażania strategii

Wdrażanie strategii będzie realizowane w ramach dwu komplementarnych nurtów działania:

- „nurtu organizacyjnego", skupiającego się na stwarzaniu warunków dla realizacji projektów i usprawnianiu funkcjonowania samorządów lokalnych;
- „nurtu projektowego", polegającego na przygotowywaniu i wdrażaniu projektów zgodnych z celami rozwoju Subregionu.

Obydwa nurty korespondują z wcześniej dokonanym podziałem aktywności pomiędzy sektorem samorządowym a lokalnymi podmiotami liderskimi. Możliwości realizacji „nurtu projektowego" zależą głównie od wzmacniania partnerstwa na rzecz wdrażania strategii. „Nurt organizacyjny" to przede wszystkim domena sektora samorządowego; jednak i w tym aspekcie wskazane jest angażowanie podmiotów reprezentujących różne sektory.

Schemat 7. Zakres działań w nurtach wdrażania strategii

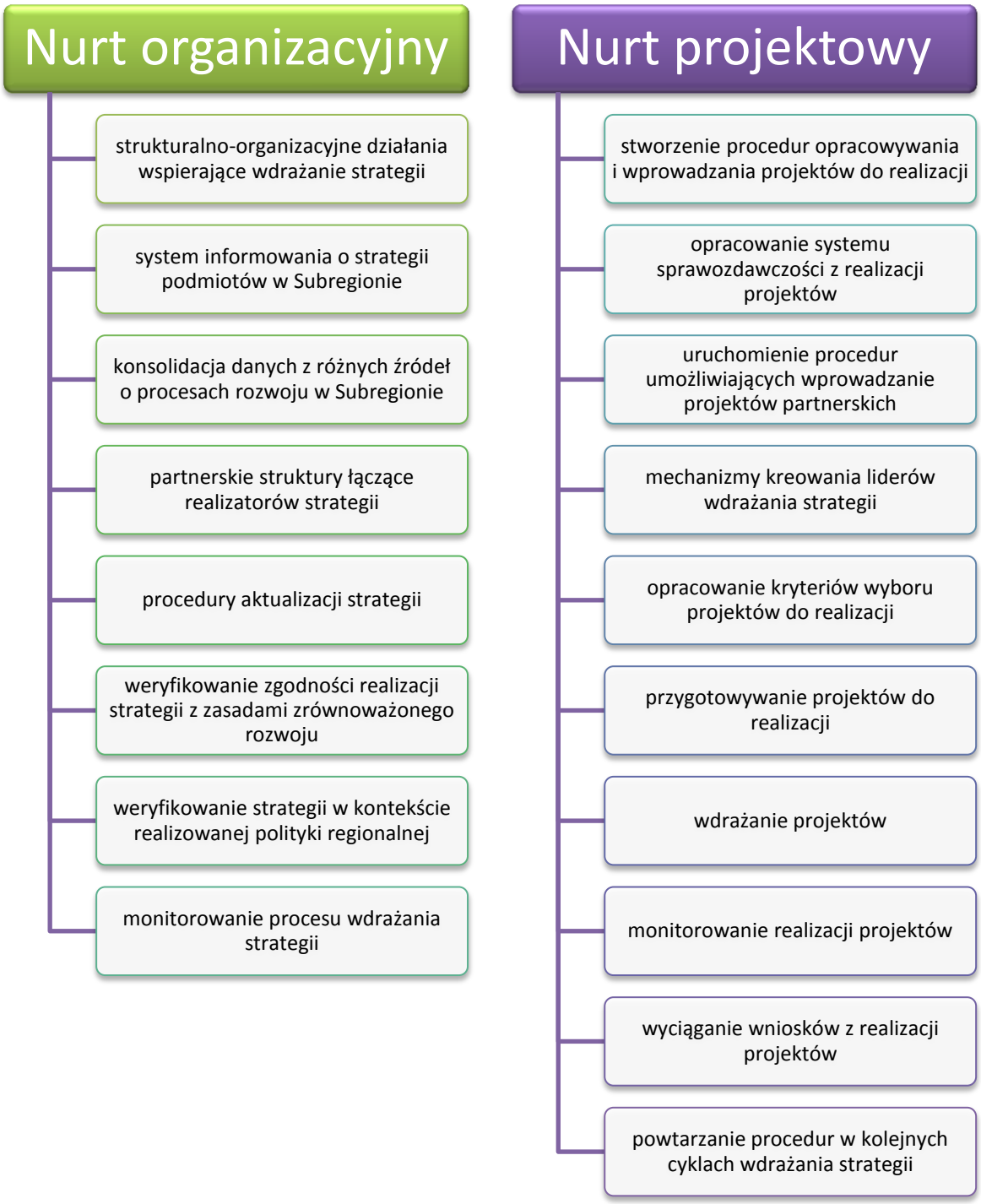

Selekcja projektów do realizacji może zostać oparta na następujących kryteriach:

- wymiar oczekiwanych pozytywnych efektów dla społeczności lokalnych oraz wpływ na strategiczny (kompleksowy i długofalowy) rozwój Subregionu i jego jednostek terytorialnych;
- stwarzanie dobrych warunków wyjściowych dla realizacji kolejnych projektów oraz komplementarność wobec innych projektów;
- poprawa wizerunku Subregionu i jego jednostek terytorialnych, stwarzanie pozytywnych wyróżników w otoczeniu;
- społeczna akceptacja projektu, wyrażana przede wszystkim poprzez potencjalne zaangażowanie różnych podmiotów w realizację projektu;
- poziom kosztów, jakie należy ponieść na realizację projektu;
- finansowy efekt mnożnikowy wyrażony możliwościami multiplikowania środków zainwestowanych w realizację projektu (zdolność do koncentrowania wokół projektów podmiotów inwestujących własne środki finansowe lub pozyskiwania wsparcia z dostępnych funduszy);
- czas uzyskania efektów z tytułu realizacji projektu (w tym pojawienie się zauważalnych dla społeczności lokalnych efektów cząstkowych, nawet jeżeli ostateczne sfinalizowanie projektu jest odległe).

Techniczne kryteria wyboru projektów do realizacji powinny uwzględniać:

- poziom szczegółowości opracowania koncepcji projektu;
- bezpieczeństwo finansowe projektu wyrażające się oszacowaniem kosztów realizacji projektu wraz ze wskazaniem potencjalnych źródeł finansowania;
- zainteresowanie projektem podmiotów lokalnych, a w szczególności wskazanie lidera projektu (koordynatora), który jest gotów wziąć na siebie podstawowe obowiązki organizacyjne.

Podane kryteria powinny być znane i wykorzystywane przez wszystkie podmioty partycypujące we wdrażaniu strategii.

8.3. System monitoringu strategii

Warunkiem stworzenia systemu monitoringu jest przede wszystkim oparcie go na zbiorze informacji umożliwiających stałe lub powtarzalne badanie sytuacji Subregionu Zachodniego oraz postępów we wdrażaniu strategii. Generalnie, system monitoringu strategii obejmuje:

- monitoring realizacji strategii, zwłaszcza w aspekcie celów strategicznych;
- monitoring uwarunkowań realizacji strategii.

Warunkiem prowadzenia monitoringu realizacji strategii jest opracowanie systemu wskaźników dla poszczególnych celów strategicznych.

Tabela 11. Wskaźniki realizacji celów strategicznych Subregionu Zachodniego.

Cel strategiczny		Wskaźniki realizacji
CS1.	**Konkurencyjna struktura gospodarcza Subregionu Zachodniego opierająca się na wykorzystywaniu potencjałów wewnętrznych oraz powiązaniach z sąsiednimi centrami rozwoju nowej gospodarki.**	▪ liczba powstałych klastrów i powiązań kooperacyjnych, w tym z udziałem firm kreatywnych i innowacyjnych; ▪ liczba firm reprezentujących branże tradycyjne wdrażających rozwiązania innowacyjne; ▪ liczba nowo powstałych podmiotów gospodarczych, w tym nowo powstałych przedsiębiorstw w branżach rozwojowych i innowacyjnych; ▪ liczba nowo powstałych obiektów turystycznych rekreacyjnych, ▪ liczba nowych miejsc pracy oraz poziom bezrobocia; ▪ liczba nowo powstałych firm/miejsc pracy w nowych strefach gospodarczych; ▪ liczba wdrożonych innowacji i nowych technologii; ▪ liczba kampanii promocyjnych zorganizowanych w kraju i zagranicą oraz imprez targowych lub gospodarczych, na których promowany jest Subregion; ▪ powierzchnia przygotowanych i zagospodarowanych terenów inwestycyjnych; ▪ powierzchnia terenów włączonych do specjalnych stref ekonomicznych.
CS2.	**Wysoka jakość kapitału ludzkiego zwiększająca szanse rozwoju indywidualnego oraz wspierająca rozwój społeczny i gospodarczy subregionu.**	▪ liczba młodzieży uczęszczającej do szkół średnich (kontynuującej naukę); ▪ liczba nowych ofert edukacyjnych dostosowanych do oczekiwań rynku pracy, w tym liczba absolwentów, którzy znajdą zatrudnienie w przeciągu 4 miesięcy od ukończenia szkoły; ▪ liczba placówek oświatowych wyposażonych w nowoczesny sprzęt i pomoce naukowe; ▪ liczba stworzonych oddziałów przedszkolnych; ▪ liczba osób, które skorzystały z oferty edukacyjnej w ramach działań wdrażających strategię, w tym: – liczba osób młodych przeszkolonych w celu umożliwienia im powrotu na rynek pracy, – liczba osób starszych przeszkolonych w celu umożliwienia im powrotu na rynek pracy, – liczba przedsiębiorców przeszkolonych w celu podniesienia ich kwalifikacji zawodowych; ▪ liczba absolwentów korzystających ze staży; ▪ liczba osób bezrobotnych rozpoczynających działalność gospodarczą; ▪ liczba mikroprzedsiębiorstw i MŚP; ▪ liczba inicjatyw w ramach ekonomii społecznej; ▪ liczba imprez o charakterze kulturalnych i rekreacyjnym

		(seansów filmowych, wystaw, występów zespołów, dyskotek, wykładów-prelekcji, imprez turystycznych i sportowych); ▪ liczba nowych obiektów infrastruktury spędzania czasu wolnego; ▪ ilość osób, które skorzystały z oferty w zakresie zagospodarowania czasu wolnego w ramach działań wdrażających strategię; ▪ liczba osób (nowych członków) stowarzyszeń, klubów sportowych etc.; ▪ liczba talentów sportowych korzystających ze stypendiów; ▪ liczba projektów kulturalnych, społecznych, ekologicznych integrujących społeczność lokalną; ▪ liczba osób bezrobotnych i wykluczonych społecznie zaangażowanych w realizację projektów; ▪ liczba wdrożonych nowatorskich form komunikacji społecznej; ▪ liczba działających organizacji pozarządowych; ▪ liczba domów, ośrodków kultury, świetlic, klubów; ▪ liczba projektów, inicjatyw zorientowanych na wzmacnianie relacji transgranicznych oraz liczba partnerów z zagranicy; ▪ długość wybudowanej sieci światłowodowej / długość wybudowanej sieci szkieletowej; ▪ liczba użytkowników z dostępem do szerokopasmowego Internetu; ▪ ilość miejsc dostępu do Internetu w obiektach użyteczności publicznej; ▪ liczba osób objętych świadczeniami pomocy społecznej; ▪ liczba interwencji instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny.
CS3.	**Spójna, atrakcyjna i bezpieczna przestrzeń warunkująca rozwój aktywności mieszkańców i stanowiąca wyróżnik subregionu w otoczeniu.**	▪ liczba i wartość projektów podejmowanych na rzecz poprawy środowiska przyrodniczego; ▪ zmniejszenie emisji gazów i pyłów do atmosfery, w tym redukcja emisji CO2 do atmosfery, ▪ zmniejszenie ilości substancji szkodliwych odprowadzanych do wód i gleby; ▪ liczba mieszkańców/użytkowników korzystających z odnawialnych źródeł energii; ▪ poziom redukcji średniorocznego zużycia paliw (obliczonego na podstawie ostatnich 3 lat) na potrzeby ogrzewania budynków (dotyczy termomodernizacji i wymiany źródeł ciepła); ▪ ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej (dotyczy modernizacji oświetlenia ulicznego); ▪ powierzchnia terenów zrekultywowanych; ▪ powierzchnia zrewitalizowanych obszarów poprzemysłowych; ▪ powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni publicznych;

		▪ liczba i powierzchnia obiektów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego poddanych procesowi: rewitalizacji, konserwacji, renowacji, rewaloryzacji, modernizacji, adaptacji; ▪ długość wyremontowanych/przebudowanych/wybudowanych dróg w subregionie, w tym długość wybudowanych, przebudowanych lub wyremontowanych dróg usprawniających ruch tranzytowy w subregionie; ▪ liczba zmodernizowanego/zakupionego taboru w celu ograniczenia emisji (eko-tabor); ▪ liczba osób korzystających z komunikacji publicznej; ▪ długość/wyremontowanych/przebudowanych/wybudowanych ścieżek rowerowych i spacerowych; ▪ liczba obiektów przystosowanych do potrzeb osób o ograniczonej sprawności ruchowej; ▪ długość wybudowanych wałów przeciwpowodziowych.
CS4.	**Nowe perspektywy rozwoju oraz wysoka pozycja Subregionu Zachodniego w otoczeniu wynikająca ze wspólnej realizacji polityki rozwoju przez gminy Subregionu.**	▪ liczba nowoutworzonych związków międzygminnych/ porozumień w Subregionie; ▪ liczba wdrożonych projektów kooperacyjnych w Subregionie Zachodnim; ▪ liczba przeprowadzonych kampanii promocyjnych w zakresie poprawy wizerunku Subregionu Zachodniego, w tym liczba projektów związanych z promocją Subregionu, jako miejsca atrakcyjnego dla mieszkańców i inwestorów; ▪ liczba i wartość wspólnie realizowanych projektów na rzecz rozwoju usług publicznych w Subregionie, w tym wartość zakupionego sprzętu celem wspierania rozwoju usług zdrowotnych i opiekuńczych; ▪ wielkość środków pozyskanych i wydatkowanych w danym roku ze źródeł zewnętrznych; ▪ liczba gmin podłączonych do wspólnych systemów informatycznych.

Schemat 8. Składowe systemu monitoringu strategii

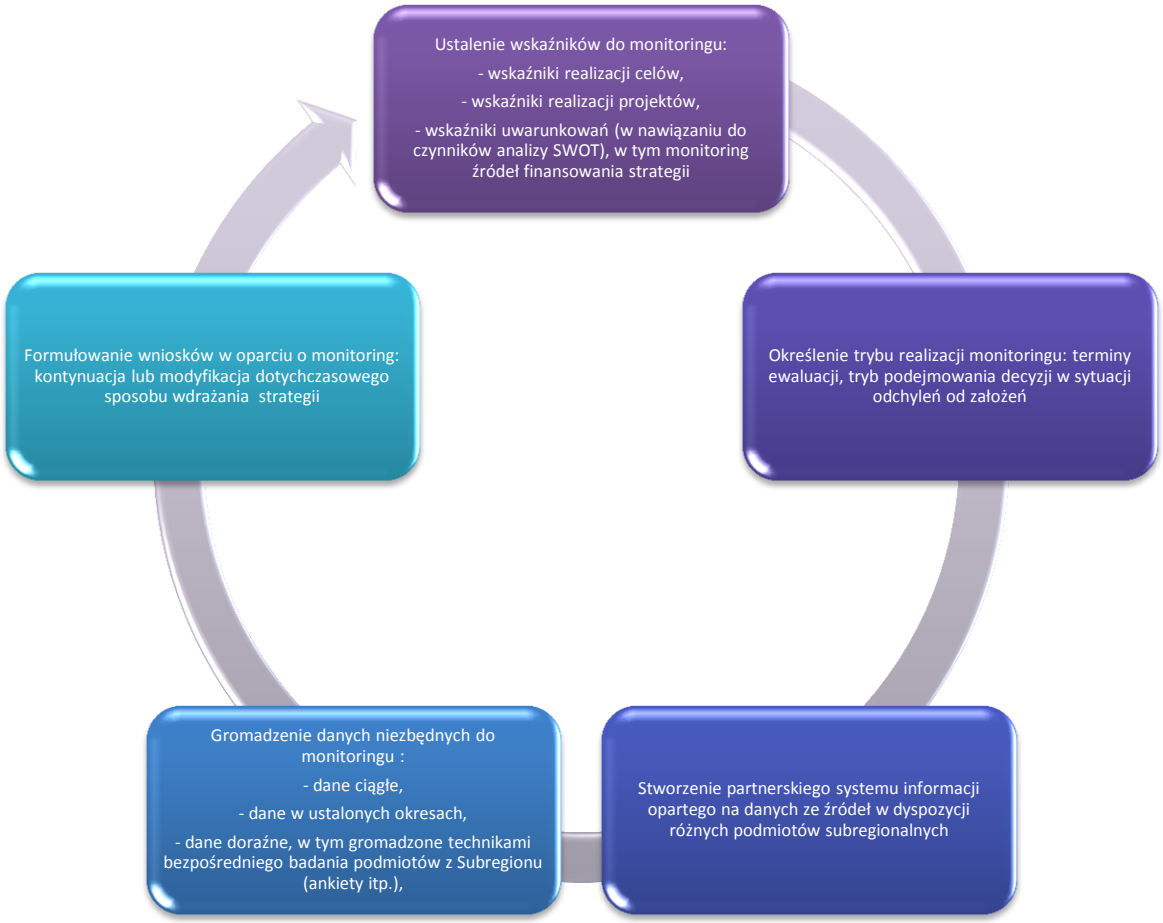

Efektywne wdrażanie Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego na lata 2014-2020 zapewni monitoring realizacji przyjętych celów strategicznych. Wyniki analizy monitoringowej w postaci raportu będą przedkładane Zarządowi Związku, a następnie Zgromadzeniu Ogólnemu w dwuletnich odstępach czasu. Wskazane wskaźniki celów będą monitorowane w ujęciu całego subregionu (w miarę dostępności danych). Opracowany dokument raportu zostanie poddany ocenie, a w razie konieczności, w przypadku odchyleń od założeń, Zarząd Związku przedstawi Zgromadzeniu Ogólnemu plan naprawczy, korygujący zapisy strategii, do przyjęcia.

W celu prawidłowej realizacji systemu monitoringu opracowana zostanie niezbędna ścieżka działań zmierzająca do pozyskania danych z różnych źródeł będących w dyspozycji podmiotów subregionalnych, w tym dane urzędu statystycznego i ankietyzacja społeczeństwa.

Przyjmuje się, iż do roku 2020 przestawione wskaźniki realizacji celów strategicznych osiągną pożądany trend wzrostowy, bądź utrzymają się na bazowym poziomie w stosunku do 2013 roku.

9. Finansowanie strategii

Rozległy zakres strategii wymaga oparcia jej wdrożenia na wielu zróżnicowanych źródłach finansowania. Źródła te są determinowane przez zawartość celów strategicznych.

Tabela 12. Źródła finansowania Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego.

Cel strategiczny		Źródła finansowania
CS1.	**Konkurencyjna struktura gospodarcza Subregionu Zachodniego opierająca się na wykorzystywaniu potencjałów wewnętrznych oraz powiązaniach z sąsiednimi centrami rozwoju nowej gospodarki.**	▪ budżety lokalne; ▪ środki podmiotów gospodarczych; ▪ finansowe i pozafinansowe zaangażowanie instytucji naukowych i edukacyjnych; ▪ zewnętrzne źródła finansowania: środki krajowe i zagraniczne, w tym fundusze unijne.
CS2.	**Wysoka jakość kapitału ludzkiego zwiększająca szanse rozwoju indywidualnego oraz wspierająca rozwój społeczny i gospodarczy subregionu.**	▪ budżety lokalne; ▪ środki podmiotów gospodarczych, głównie z branży teleinformatycznej oraz z branż związanych z ofertą czasu wolnego; ▪ finansowe i pozafinansowe zaangażowanie organizacji pozarządowych; ▪ zewnętrzne źródła finansowania: środki krajowe i zagraniczne, w tym fundusze unijne.
CS3.	**Spójna, atrakcyjna i bezpieczna przestrzeń warunkująca rozwój aktywności mieszkańców i stanowiąca wyróżnik subregionu w otoczeniu.**	▪ budżety lokalne; ▪ zewnętrzne źródła finansowania: środki krajowe i zagraniczne, w tym fundusze unijne; ▪ środki z funduszy wspierających ochronę środowiska.
CS4.	**Nowe perspektywy rozwoju oraz wysoka pozycja Subregionu Zachodniego w otoczeniu wynikająca ze wspólnej realizacji polityki rozwoju przez gminy Subregionu.**	▪ budżety lokalne; ▪ zewnętrzne źródła finansowania: środki krajowe i zagraniczne, w tym fundusze unijne.

10. Strategia Rozwoju Subregionu Zachodniego w relacji do Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego ”Śląskie 2020+”

Strategia Rozwoju Subregionu Zachodniego jest zgodna ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”. W szczególności jest to widoczne w relacjach pomiędzy celami obydwu dokumentów. W poniższej tabeli zaznaczono kolorem fioletowym powiązane między sobą cele, przy czym kolor ciemniejszy oznacza silną relację bezpośrednią, zaś kolor jaśniejszy oznacza relację pośrednią. Zgodność z celami strategii wojewódzkiej wskazuje na zgodność z innymi dokumentami regionalnymi, które wynikają ze strategii „głównej”. Wśród nich jest także Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020.

CELE STRATEGICZNE SUBREGIONU ZACHODNIEGO	CELE STRATEGICZNE WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO			
	Województwo śląskie regionem nowej gospodarki rozwijającej się w oparciu o innowacyjność i kreatywność	**Województwo śląskie regionem o wysokiej jakości życia opierającej się na powszechnej dostępności do usług publicznych o wysokim standardzie**	**Województwo śląskie regionem atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni**	**Województwo śląskie regionem otwartym będącym istotnym partnerem rozwoju Europy**
Konkurencyjna struktura gospodarcza Subregionu Zachodniego opierająca się na wykorzystywaniu potencjałów wewnętrznych oraz powiązaniach z sąsiednimi centrami rozwoju nowej gospodarki				
Wysoka jakość kapitału ludzkiego zwiększająca szanse rozwoju indywidualnego oraz wspierająca rozwój społeczny i gospodarczy subregionu				

Spójna, atrakcyjna i bezpieczna przestrzeń warunkująca rozwój aktywności mieszkańców i stanowiąca wyróżnik subregionu w otoczeniu				
Nowe perspektywy rozwoju oraz wysoka pozycja Subregionu Zachodniego w otoczeniu wynikająca ze wspólnej realizacji polityki rozwoju przez gminy subregionu				

Załącznik: Lista osób zaangażowanych w opracowanie Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego:

1. Dr Krzysztof Wrana – Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach.
2. Adam Wawoczny – Dyrektor Biura Związku Subregionu Zachodniego z siedzibą w Rybniku.
3. Tomasz Doleżych – Pracownik Biura Związku Subregionu Zachodniego z siedzibą w Rybniku.
4. Beata Czułyt – UM Jastrzębie-Zdrój.
5. Michał Domagała – UM Jastrzębie-Zdrój.
6. Rafał Jasiński – UM Racibórz.
7. Mateusz Motyka – UM Rybnik.
8. Justyna Kubala – Grześ – UM Wodzisław Śląski.
9. Agnieszka Mika – UM Żory.
10. Ilona Bojczuk – Powiat Raciborski.
11. Sonia Fojcik – Hałacz – Powiat Rybnicki.
12. Donata Malińska – Powiat Wodzisławski.
13. Joanna Gawron – UM Rydułtowy.
14. Izabela Kowol – Grabiec – UG Godów.
15. Kamil Gąsior – UG Godów.
16. Bożena Amalio-Nowak – UG Gorzyce.
17. Pracownicy merytoryczni pozostałych Urzędów JST tworzących Związek Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku – konsultacje.
18. Forum Organizacji Pozarządowych Subregionu Zachodniego – konsultacje.
19. Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRiS w Rybniku – konsultacje.
20. Powiatowa Rada Działalności Pożytku Publicznego w Rybniku – konsultacje.
21. Powiatowa Rada Działalności Pożytku Publicznego w Wodzisławiu Śląskim – konsultacje.

Wykaz schematów, tabel, map i wykresów

Schemat 1. Wyznaczniki Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego…….. 4

Schemat 2. Zakładany sposób wykorzystywania Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego…… 5

Schemat 3. Źródła informacji dla opracowania Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego…… 5

Schemat 4. Priorytety strategiczne Subregionu Zachodniego…… 22

Schemat 5. Partnerskie wdrażanie Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego…… 57

Schemat 6. Partnerskie tworzenie „inteligentnych" specjalizacji Subregionu Zachodniego……. 58

Schemat 7. Zakres działań w nurtach wdrażania strategii…….. 59

Schemat 8. Składowe systemu monitoringu strategii…….. 64

Tabela 1. Uwarunkowania rozwoju Subregionu Zachodniego…… 6

Tabela 2. Subregion Zachodni – terytorializacja…… 12

Tabela 3. Podmioty gospodarcze wg formy prawnej…… 23

Tabela 4. Stopa bezrobocia w regionie w latach 2010 – 2013…… 25

Tabela 5. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2010-2013…….. 27

Tabela 6. Stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej w Subregionie Zachodnim w 2012 roku…….. 28

Tabela 7. Wykaz obszarów zdegradowanych i poprzemysłowych w Subregionie Zachodnim... 30

Tabela 8. Zestawienie poziomu pyłu zawieszonego PM10 (w ug/m3) w Subregionie Zachodnim w ujęciu rocznym w latach 2010 – 2013…… 34

Tabela 9. Cele strategiczne i cele operacyjne Subregionu Zachodniego…… 36

Tabela 10. Kierunki działań wdrażające cele strategiczne Subregionu Zachodniego……44

Tabela 11. Wskaźniki realizacji celów strategicznych Subregionu Zachodniego…… 61

Tabela 12. Źródła finansowania Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego……65

Mapa nr 1. Bieguny Rozwoju Subregionu Zachodniego w ujęciu Strategii „Śląskie 2020+"…… 19

Mapa nr 2. Komplementarne ośrodki rozwoju Subregionu Zachodniego…… 19

Mapa nr 3. Obszary Wiejskie wg Strategii Śląskie 2020+…… 20

Mapa nr 4. Obszary wymagające rewitalizacji wg Strategii Śląskie 2020+…… 20

Mapa nr 5. Obszary peryferyjne komunikacyjnie…… 21

Wykres 1. Ilość nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w latach 2010-2013…… 24

Wykres 2. Liczba absolwentów szkół średnich i policealnych w latach 2010-2013…… 29